

Pētnieciskais darbs Ivana Zavoloko
piemiņas prēmijas iegūšanai

**„GAVRILA FROLOVA DZIMTAS PĒTĪJUMS UN
ATSTĀTO KULTŪRAS VĒRTĪBU MANTOJUMS
VĒSTURISKĀ KONTEKSTĀ”**

PĒTNIECISKAIS DARBS

Jaunais pētnieks

Darba autore: Baiba Leite
Strenči, Strenču novads,
„Ežmalas”, LV 4730,
E- pasts: leite.baiba@gmail.com;
Mob. 29287667

Strenči, 2014.gads

SATURS

Ievads.....	3
1. Kristianizācija.....	7
1.1. Kultūras dzīve, reformācijas ietekme.....	7
1.2. Vecticībnieki Latvijas teritorijā.....	8
1.3. Kultūras attīstība Latvijas teritorijā.....	10
1.4. Vecticībnieku ikonu glezniecība.....	13
1.5. Rīga 19. gadsimtā.....	15
2. Vēsturiskā atmiņa.....	17
2.1. Ģenētiskā atmiņa.....	18
2.2. Kultūras atmiņa.....	18
2.3. Pieredzes iemantošana un personības veidošanās.....	20
2.4. Identitātes saglabāšana.....	21
3. Dzimtas saknes un to izpēte.....	24
3.1. Senču izcelsme.....	24
3.2. Novozibkovas apgabala Vetkas un Mitjovkas ciemi.....	26
3.3. Gavrils Frolovs.....	28
3.4. Vajāšanas.....	32
3.5. Meistara glezniecības raksturojums.....	33
3.6. Seno zīmju dziedājums (крюковое /знаменное/пение).....	34
3.7. Rīgas periods.....	36
Rezultātu analīze.....	38
Secinājumi.....	41
Nobeigums.....	42
Literatūras saraksts.....	44
Pielikumi.....	47

IEVADS

Kultūras slānis, ja to skatām no arheologu viedokļa, top arvien biezāks. Cilvēki staigā pa virsējo slāni, t.i. tagadni, bieži pat nedomājoties, kas ir bijis pirms viņiem vēsturē un kas būs pēc viņu iemītās takas. Kas piederēs nākotnei? Cik daudz vērtīgu lietu neatrodam uzarot zemi. Daudz nedomājam arī par saviem senčiem, labākais, ja zinām, ka ir vecvecāki, retais mācēs pateikt, ar ko viņi nodarbojušies.

Darba ideja ir aizdomāties par savu senču dzīvi, nodarbošanos, dzīves vietu. Atrodot savas dzimtas saknes, darba autore vairāk sāka interesēties par viņu dzīves gaitām. Meklējumi sākās ar to, ka uzzināju, ka vectēva brālis ir vecticībnieku ikonu meistars Gavriļs Frolovs Jefima dēls. Cilvēka dzīve ir tikai neliels posms kādā vēsturiskā posmā. Laika jēdzienā tiek ietverta pagātne, tagadne un nākotne. Vēsturiskā jēdzienā sapratne ir svarīga cilvēka dzīvē, tā jāuztver kā zinātniskās domāšanas attīstības sastāvdaļa.

Problemātika ir tajā apstākļi, ka vecticībnieku dzimtas bija plašas, tāpēc tās atzaru izpēte prasa vairāku gadu nopietna darba. Šī darba praktiskā nozīme ir uz ģenealoģijas pētīšanu balstīta daba. Strādājot pie šī darba, autore ir vairāk izpratusi ģenealoģijas svarīgumu kā vienu no tautas vēsturiskās atmiņas glabātājas.

Daudzu vecticībnieku dzimtu vēsture dziļi iesakņojusies Latvijas zemē un liela nozīme ir pētīt to ne tikai vecticībnieku kultūras kontekstā, bet gan pašas Latvijas vēstures kontekstā. Pēdējā laikā vecticībnieki paši ir sākuši apjēgt privātās dzīves, dzimtu vēsturiskās atmiņas uzturēšanas svarīgumu. Ir uzskats, ka mūsdienu sabiedrības morālās problēmas un mentālā vienaldzība izskaidrojama ar vēsturiskās atmiņas izzušanu [13,140].

Zaudējot sapratni par pagātne, savu izcelsmi, cilvēks zaudē identitātes sajūtu. Ir izpētīts, ka galvenie etniskās un nacionālās identitātes saskaņošanās punkti mūsdienu Latvijā atainojas dzīvesstāstos; kādi priekšstatī un vērtības tiek

saglabāti un kāda ir to nozīme un funkcija mūsdienu situācijā. Veiktie pētījumi padziļina izpratni par procesiem, kas attīstās Latvijas kultūrā [33].

Jungs uzskatīja, ka cilvēka pieredze netiek zaudēta, bet gan tiek iemantota no paaudzes paaudzē, saglabājoties tālākajos smadzeņu nostūros. Darba autorei jau agrā bērnībā bija vēlēšanās uzzināt par savu izcelsmi. Neviena patiesību nestāstīja, taču iekšējās nojautas vēlāk, pēc vairākiem gadiem izrādījās pareizas. 2001.gadā sākot pētīt savu dzimtas atzaru no mātes puses, atklājās liels darba lauks ne tikai radu rakstu meklēšanā, bet arī vecticībnieku kultūrvēsturiskā mantojuma pētniecībā. Šajā pasaulē dzīvojam pateicoties saviem senčiem un mūsu pienākums ir savas zināšanas, dotumus nodot saviem bērniem. Ir kultūrvērtības, kuras bieži neredzam, tās apslēptas mūsu acīm. Cilvēku uzdevums ir saglabāt un nodot tās nākošām paaudzēm. „Vecticībnieki tā nav tikai reliģija, tas ir ļoti plašs kultūras slānis, kas nelīdzinās nevienai citai kultūrai, ne vienmēr labi novērtē to bagātību, kas viņiem pieder”- saka Sofija Mole.

Pētīt savas dzimtas atzaru darba autorei uzticēja mātes māsa Marija Frolova Dāvida meita, garīgās un kultūrvērtības mantojuma saglabāšanai, kā teiks Svētajos Rakstos: „Paļaujies uz to Kungu no visas sirds un nepaļaujies uz savu prāta gudrību, bet domā uz to Kungu visos savos ceļos, tad Viņš darīs līdzienas tavas tekas” (*Sal.pam.3:5-6*).

Pētījumi veikti arhīvos, pierakstīti mutvārdu stāstījumi un apzinātas vietas. Informācija iegūta no Marijas Frolovas mutvārdu stāstījuma, grāmatām, izdevumiem un interneta. Pētījuma materiāli apkopoti pa tēmām: 1. Dzimta, 2. Gavrils Frolovs, 3. Kultūrvēsture, kā arī hronoloģiski. Pētītās vietas ir Rēzekne, Daugavpils, Raja, Kolka, Varnja, Tartu, Tallina, Vitebska, Bešenkoviči un tās dokumentētas foto materiālos. Neklātienē pētītās vietas ir Mitjkovka, Novozibkova, Pēterburga, Maskavas Preobraženskās klosteris.

Publikācijas bijušas vietējos laikrakstos, 2006.gadā raksts „Latvijas avīzē”, pētniecisks darbs kultūras vēsturē RPIVA, apkārtraksti, prezentācijas. Darbs ietver sevī divas sastāvdaļas: teorētiski pētniecisko un praktisko.

Darba risinājumā akcents likts uz ievērojamā vecticībnieka Gavrila Frolova dzīvi, dzimtas apskatu un kultūrvēsturisko mantojumu.

Svarīgākie neizpētītie jautājumi ir Frolovu dzimtas dzīves vietas Novozibkovas apgabalā, Vitebskā, Bešenkovičos un G.Frolova darbība Varnjā, Kolkjā pie Peipusa ezera Igaunijā un Maskavas Preobraženska klosterī.

Tēmas aktualitāti noteica, darba autores vecticībnieku senču izcelsmes saglabāšana.

Darba objekts: vecticībnieku kultūra Latvijā.

Darba priekšmets: Frolovu vecticībnieku dzimta.

Darba mērķis: iepazīstināt ar darba autores dzimtas ikonu meistaru Gavrilu Frolovu, apskatot kopumā ar vēstures ritējumu un vietām, kur kādreiz dzīvojuši un strādājuši senči.

Darba uzdevums: parādīt G.Frolova atstātā kultūras mantojuma nozīmīgumu, kas ietekmē īpašu ievirzes veidošanos krievu vēlīnajā ikonu glezniecībā, kura ir plaša, daudzveidīga. Krievu ikonu 19.-20.gadsimta glezniecība ir maz pētīta, tā nav sistematizēta ne Krievijā, ne Latvijā, vairāk vērības tika pievērstas agrākam periodam (11.-17.gs.), kas liek pievērst uzmanību ievērojamu vecticībnieku dzīves pētniecībai.

Darba metodes:

- ✓ Pirmajā nodaļā pielietota vēsturiski retrospektīvā metode, sinhronā, atspoguļojot vecticībnieku vēsturi Latvijas teritorijā;
- ✓ Otrajā nodaļā pielietota kultūrvēsturiskā un psihovēstures metode atainojot vēsturisko atmiņu, kas saista pagātni ar tagadni, kurai ir svarīga izziņas funkcija attīstības pamatā;
- ✓ Trešajā nodaļā izmantota vēsturiski ģenētiskā pētniecības metode, sinhronā un salīdzināšanas metode, atspoguļojot Gavrila Frolova dzimtas apmešanās vietas;
- ✓ Visa darba gaitā pielietota kultūrvēsturiskā metode, pētot vecticībnieku kultūras atstāto mantojumu un ģenealoģiskā metode pētot Frolovu dzimtu laika periodā no 18.gadsimta līdz mūsdienām.

Izmantoto avotu un literatūras apskats: No npublicētajiem avotiem, kas tika izmantots šajā darbā, ir N.Rešetņikovas maģistra darbs, „Brāļu Frolovu ikonas „Trīsroku Dievmāte” konservācija”, 2004.g., darba autores pētījumu materiāli, kas vākti no 2001.gada. Darbā izmantoti avoti no grāmatām, kas veltīti kultūrvēsturei, vecticības tēmai un pētniecībai, kā arī interneta resursi.

1. Kristianizācija

Eiropas lielās tautas staigāšanas ietekmē 6.-7. gadsimtā Latvijā atkārtoti ieplūda balti un letgaļi. Balti ir kūtri organizējušies valstiski, to darījuši tikai briesmu brīžos. Pirmā zināmā ir Indriķa hronika Latvijas teritorijā.

Jau 11. gs. sākās senlatviešu kristianizācija (*pareizticība*), šī gadsimta otrajā pusē Kursā bija katoļu baznīca. Tā pareizticīgie tirgotāji no austrumiem un katoļticīgie no Baltijas jūras sāk misijas darbus Latvijā teritorijā. 12. gadsimta otrajā pusē arī vācu tirgotājiem Daugava bija labi pazīstama.

Pirmais krievu tautas mūzikas laikmets savu augstāko attīstību sasniedza ap 988. gadu, kad valdīja pirmais kņazs Vladimirs. 11. gs. Latvijas teritorijā lietoja aizgūtus vārdus no krievu valodas, piemēram gavēt, krusts, grāmata, grēks, kristīt, svece, svēts, zvanīt u.c.. Tajā pašā gadsimtā benediktīniešu mūks Gvido no Arecas divbalsību padara brīvāku, viņš tai dod nosaukumu- diafonija. Baznīcas dziedāšana, pārņemta no Bicanes baznīcas un drīz tika pārveidota krieviskā garā [4,133-141].

1.1.Kultūras dzīve, reformācijas ietekme

Tā kā Rīga bija tranzīta un tirdzniecības pilsēta, 1282. gadā tā iestājās Hanzas savienībā. Hanzas savienības centrs tirdzniecībai ar Krieviju pārvietojās uz Rīgu un Tallinu. Dibinājās brālības, ģildes. 1354. gadā nodibinājās Lielā ģilde, kas apvienoja lieltirgotājus. 13.- 14. gs. Livonijā tika ieviesta jaunā, vācu krustnešu kārtība. Doma baznīca ir viens no izcilākajiem agrās gotikas pieminekļiem Baltijā, gotikas formas ir arī Jēkaba baznīcai un Pētera baznīcai. 13. gs. dibinās Svētā Gara un Svētā Jura hospitālis.

Līdz ar reformāciju 16. gs. un apgaismības laika iestāšanos Latvijā, sākas sabiedriskā kustība, kas pamazām pārveido reliģisko un kultūras dzīvi. Katoļu baznīcās dievkalpojumi notika latīņu valodā. Reformācijas laikā notika baznīcu grautiņi, kuros gāja bojā unikāli mākslas darbi. 1558. gadā krievi iebrūk

Livonijā. Latviešu valodas vērtība cēlās, tā bija nepieciešama, lai ietekmētu tautu un to pievilinātu savā pusē. Dievkalpojumi sāk notikt latviešu valodā. Viļņā P.Kanīzijs izdod latviski katoļu katehismu, vēlāk iznāk baznīcas dziesmu krājums. Ietekme starp konfesijām pieaug. 1588. gadā holandiešu N.Mollīns Rīgā ierīko pirmo grāmatu spiestuvi. 16. gs. apbūvē ienāca renesanses elementi. Tos ar laiku nomainīja manierisms. Krievijas pareizticīgās baznīcas reforma 17. gs. 60-ajos gados un tam sekojošā lielā šķelšanās baznīcā iesāka tādu parādību kā krievu vecticība [30,8].

1.2.Vecticībnieki Latvijas teritorijā

Pēc patriarha Nikona reformām (1653), pareizticīgie, kas palika uzticīgi vecajām tradīcijām, bija spiesti bēgt, jo carienes Sofijas laikā notika lielas vecticībnieku (*raskolņiku*) vajāšanas [5,27-42]. Vecticības piekritēji sāka bēgt aiz Urāliem, uz Altaju, Sibīriju, tālajiem Austrumiem, uz katolisko Poliju, tagadējo Lietuvu un Latviju.

Kādu iemeslu dēļ un kad vecticībnieki ienāca Latvijas teritorijā? Pēc 1666. gada Baznīcas Koncila, kurš galīgi un oficiāli pieņēma, ka patriarha Nikona reformām (1653.g.) ir valstiska nozīme, vecticībnieki, vai tie, kas palika uzticīgi senajām pareizticības tradīcijām, tika vajāti. Šīs represijas carienes Sofijas laikos ieguva valsts mērogu un cīņā ar “šķeltņiem” (*раскольники*) lietoja nežēlīgas metodes. Vajāšanu rezultātā vecticībnieku masas pārvietojās uz nomalēm un ārpus Krievijas robežām, tā 17. gs. daudzi iedzīvotāji pārcēlās arī uz dzīvi tagadējās Latvijas teritorijās. Šajās zemēs sakarā ar badu un slimībām (1657. un 1661. gadu mēris) vietējo iedzīvotāju skaits samazinājās līdz zemākajai pakāpei, iztukšojās zemnieku sētas, kā arī aizauga iekoptās zemes. Tāpēc vietēja valdība labvēlīgi pieņēma vecticībniekus, uzskatot tos par potenciāli labiem strādniekiem. Poļu karalis Jans Sobeskis izdeva speciālu dokumentu “Par brīvo dzīves vietu šķeltņiem poļu teritorijās...”, kas veicināja vecticībnieku draudžu dibināšanu Latgalē [29,8].

Arnolds Podmazovs raksta, ka vecticībnieku ierašanās Latvijas teritorijā bija saistīta ar nežēlīgajām represijām pret pirmsreformas laika pareizticības aizstāvjiem. Šīs represijas īpaši saasinājās pēc 1666.- 1667. gada Baznīcas Koncila. Ievērojamākos „Vecās ticības” aizstāvjus spīdzināja un sodīja.

Vairums ticīgo 17. gs. bija analfabēti un kanoniskos rakstus nepārzināja, viņi par ticības „tīrību” sprieda nevis pēc baznīcas dogmatiskajiem rakstiem, bet gan pēc ārējām rituāla darbībām [9,16-30].

Daļa pareizticīgo nepieņēma jauninājumus un turpināja kalpošanu pēc vecajiem rituāliem. Ne patriarham, ne caram tas nepatika un viņi sāka vajāt „šķeltņiekus”- izdzina viņus no baznīcām, atņēma īpašumus, ieslodzīja cietumos un klosteros [41]. Daži vēstures avoti liecina, ka jau 1659. gadā vecticībnieki dzīvojuši Voinovo sādžā (*Tagad – Rēzeknes novadā. Vecticībnieku draudze šeit pastāv līdz mūsdienām un ir vecākā draudze Latvijā*) [30,8].

Kurzemes hercogistē organizētas vecticībnieku masas parādījās 1659. gadā, agrāk nekā sākās oficiālās vajāšanas, bet 1660. gadā ciematā Liginīški (*netālu no Daugavpils*) bija uzcelta pirmā vecticībnieku baznīca – lūgšanu nams. Labvēlīgie apstākļi rosināja vecticībnieku plaša mēroga bēgšanu no Krievijas, jo aizbēgt spiesti bija arī zemnieki, kuri bija „pareizticīgie nikoniāņi”, bet vēlāk viņi kļuva par vecticībniekiem. No Maskavas zemēm vecticībnieki bēga uz Režicu (*Rēzekne*), bet no Pleskavas un Novgorodas – apmetās ap Dinaburgu (*Daugavpils*). 17. gadsimta gaitā vecticībnieki pietiekami kompakti izmitinājās un izveidoja līdzīgas apmetnes arī Lietuvā un Igaunijā. Pētera I laikā, 17.- 18. gadsimtā ārpus etniskās dzimtenes dzīvojoši krievu vecticībnieki bija jau ievērojama iedzīvotāju daļa. Kaut gan Katrīna II atļāva viņiem atgriezties dzimtenē, oficiālai varai neuzticoties, vecticībnieki uzturējās netālu no Krievijas impērijas robežām [29,8-9].

Pašu vecticībnieku starpā notika sadalīšanās bezpriesterībā (*беспоповщина*) un priesterībā (*поповщина*). 17. gs. beigās, 18. gs. sākumā tagadējā Latvijas teritorijā apmetās feodosejvcu un Pomoras (*Поморье*)

piejūras) vecticībnieku virzienu piekritēji [6]. Vecticībā turpinās šķelšanās 18., 19. gs. un izveidojas daudzi sīkāki novirzieni.

Viens no pilnīgākajiem rakstu avotiem, kurā ir saglabājušās ziņas par vecticībnieku apmešanos Latvijas teritorijā 17. gadsimta vidū, ir tā saucamā Degutas hronika (*atrodas 1842.–1851. gadā sastādītajā rokrakstu krājumā*).

Latvijas vecticībnieki pārstāv vecticības bezpriesterības novirzienu, t. i., viņiem nav garīdzniecības. Latvijas vecticībnieku vairākums mūsdienās ir pomorieši. Taču sākumā Latvijas teritorijā dzīvoja arī vecticībnieki fedosejevieši. Abiem šiem vecticībnieku novirzieniem nav baznīcas hierarhijas, tādēļ viņi atzīst tikai divus sakramentus – kristīšanu un grēksūdzi, kurus, saskaņā ar pareizticības kanoniem, var veikt arī lajs, taču vecticībnieku praksē tos veic garīgie tēvi (*наставники*). Pomoriešu un fedosejeviešu reliģiskās tradīcijas ietekmēja Latvijas, to skaitā arī Rīgas, vecticības vēsturisko likteni. 19. gadsimtā Rīgas Grebenščikova vecticībnieku draudzes locekļi pakāpeniski pārgāja no fedosejeviešu novirziena pomoriešu novirzienā [27].

1.3. Kultūras attīstība Latvijas teritorijā

Rīgu sasniedza baroks jau 17. gs., tad sekoja klasicisma uzplūdi. 1621. gadā Rīga un Vidzeme nonāk zviedru rokās. Latgale- Polijai, Vidzeme- Zviedrijai. Kurzemes hercogiste paliek Polijas uzraudzībā. Zviedrijas karalis 1632. gadā Tērbatā nodibināja universitāti. Tajā laikā Krievijā notika tautas mūzikas vajāšana. Cara Alekseja Mihailoviča (1645.- 1676.g.) sūtņi un bajāri, kas bija ceļojuši pa Eiropu, ar sajūsmu stāstīja par tur redzēto un dzirdēto. 1672. gadā tiek izdota pavēle grāfam fon Stādenam sameklēt Kurzemē „labus darba meistarus”, muzikantus, cilvēkus, kuri prot organizēt teātri. Šie daži sameklētie trompetisti, lika pamatus pirmām krievu ķeizarkās operas orķestrim. Tā Stādens atgriezās no Rīgas un citām pilsētām Krievijā. Vakareiropas kultūrdzīves atdarināšana Krievijā sākās 18. gs. sākumā [3].

Ziemeļu karš sākās 1700. gadā. Dānija, Polija, Lietuva, Saksija, Krievija cīnījās pret Zviedriju. Tika ieņemta Rīga, Latgale un arī Kurzemes hercogiste, Vidzeme un Inflantija ar saviem ieceļotājiem, Zemgales hercogiste. Vēlāk 18. gs. Krievijas sastāvā pilnībā nonāk Vidzemes guberņa, Baltkrievijas guberņa, Vitebskas guberņa. Jelgavā 1775. gadā sāka darboties Pētera akadēmija, tā kļuva par svarīgāko zinātniskās domas centru Baltijā. Sākās piļu celtniecība, nedaudz uztverot dziestošā baroka atspīdumus. Tomēr vairāk arhitekti pievērsās vēsajam racionālajam klasicismam. 1736. gadā sāka celt Rundāles pili, 1738. gadā – Jelgavas pili. Krievijas galma arhitekts B.F.Rastrelli projektēja, veidojot milzīgus ēku kompleksus ar dārziem un palīgēkām. 18. gs. Rīgas arhitektūrā populārs bija klasicisms (*Katlakalna baznīca*) [8,238-265].

Tēlotājmākslas virzību noteica aristokrātija un elitārā pilsonība. Kurzēmē talantīgi koka tēlnieki radoši izkopa baznīcas altārus (*barokālie altāri*), rotāšanas mākslu un baznīcas gleznojumus.

Vecticībnieki apmetās Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Diasporās dzīvoja ievērojama vecticībnieku iedzīvotāju daļa. Viens no ikonu glezniecības ievirzēm izveidojās tieši vecticībnieku vidē 17.- 19.gs. [1,150-211]. Blakus garīgajai dzejai, rodas mūzika, kas papildina dievkalpojuma kārtību katoļu baznīcās un citās konfesiju draudzēs. Piemēram J.S.Bacha „Ciešanu oratorija”, Hendeļa „Messa” (*kas tulkojumā nozīmē – dievkalpojuma kārtība.*) [11,419].

Viens no Lutera garīgiem dzejniekiem bija P.Gerhards. Latvijas krievu tautības iedzīvotāju starpā ir daudz vecticībnieku. Viņi atzīst askētiskāku dievkalpojumu kā pareizticīgie, neatdāzīst ieviestos sīkāka rakstura ticības dzīves paražas. Būtiska cilvēku dzīves sastāvdaļa Senajā Krievijā un citās slāvu teritorijās bija ikona, kas tika uzskatīta par starpnieku lūdzēja ceļā pie Dieva. Ikonas bija baznīcās, klosteros un dzīvojamās mājās. Tās drīkstēja uzlikt uz kāda īpaša plauktiņa, pie sienas tās nevarēja kārt. „Zelta laikmets” ikonu glezniecībā bija 14.- 15.gs. Izveidojās dažādas skolas- Novgorodas, Pleskavas, Maskavas un citas. Uz tām mācīties meistarību ikonu glezniecībā brauca no dažādām zemēm. Meistars Teofāns Grieķis darbojās Novgorodā 10 gadus. Maskavas

skolu pārstāvēja Andrejs Rubļovs un arī T.Grieķis, Dionīsijs. Pēc kņaza Vasilija Dmitrijeviča pasūtījuma viņi kopīgi gleznoja freskas un ikonostu Maskavas Pasludināšanas katedrālei 1814. gadā [30,9-10].

Ikonu māksliniecisko valodu izveidoja vecticībnieku meistari. Pamazām „izstrādāja jaunās „Pomorjes skolas” glezniecības pamatiezīmes. Šīs skolas ikonu lējumi no metāla 18.gs., Vigas lējumi, tas pats ir ar 18.gs. ikonu glezniecību” [12].

Saskaņā ar F.A.Kaļikina uzskatiem, jēdziens „Pomorjes glezniecība” ir attiecināms uz Vigas upes klostera uzplaukuma mākslu (*t.i. uz 18.gs. mākslu*). S.Pavlovs uzskata, ka galvenais kritērijs mākslas darbu pieskaitīšanai pie Pomores skolas, ir noteikts glezniecisko pazīmju kopums [25,113].

Pēc klostera slēgšanas daudzi meistari brauca meklēt citas dzīves vietas. Tā vecticībnieku ikonu gleznotāji strādājuši savās darbnīcās Sibīrijā, Pievolgā un arī Baltijā. Rīgā uzcelts Grebenščikova lūgšanu nams, celts vecticībniekiem. 1812. gadā koka nams nodeg un 1826. gadā to atjauno, tad arī lūgšanu nams tiek nosaukts Grebenščikova vārdā. Nams ir eklektisma celtne, kas būvēta vienkāršotas bizantiešu arhitektūras formās; tornim ar kupolu – jūgendstila iezīmes. Ēkā atrodas lielā lūgšanu zāle ar ikonostasu, vairākas mazākas ceremoniju zāles [2,123].

Pēc Latvijas un Igaunijas brīvības iegūšanas izveidojās Latvijas un Igaunijas patstāvīgā pareizticīgā baznīca. 1920. gadā Rīgā notika pareizticīgās baznīcas koncils (*saeima*). Ievēlēja sinodi (*padomi*) un nolēma, ka Latvijas pareizticīgai baznīcai jābūt neatkarīgai.

Tautas staigāšana notiek jebkurā gadsimtā. Citi tirgojas, citi meklē jaunas dzīves vietas, vēl citi dodas iegūt zināšanas uz tālākām zemēm, domā par kultūras attīstību; mūziku, arhitektūru, glezniecību, teātri utml. Cilvēki vienmēr ir centušies radīt, organizēt. Lai saglabātu savas tautas identitāti, kultūru, ir jāmācās no zināšanām, kas jau iegūtas un uzkrātas citās zemēs. Neapšaubāmi, viena kultūra ietekmējas no otras un otrādi, tā veidojas, jaunas vērtības.

1.4. Vecticībnieku ikonu glezniecība

Viens no 17.- 19. gs. ikonu glezniecības ievirzēm izveidojās vecticībnieku vidē. Vecticībnieku ikonu glezniecības īpatnību veidošanos ietekmēja 17. gadsimta vidū Krievu Pareizticīgās Baznīcas šķelšanās. Vecticībnieki apgalvoja, ka jāseko tai Krievu Pareizticības tradīcijai, kas tika izkopta Krievijā līdz 17. gadsimtam [29,8].

Par vecticībnieku ikonu glezniecības koncepcijas pamatu ir kļuvis 1551. gada Koncila (*Stoglava*) 43. noteikums, kurš nosaka ikonu gleznotāju pienākumu gleznot ikonas pēc senkrievu un Bizantijas paraugiem, jo tā gleznoja grieķu ikonu gleznotāji, Andrejs Rubļovs un citi atzītie krievu meistari.

Kā raksta Arnolds Podmazovs: „Vecticībnieku ikonas atspoguļo nozīmīgus senpareizticības būtības aspektus. Ikvienai detaļai jāliecina par seno pareizticību” [28]. Pareizticīgo baznīca ilgu laiku pieņem vecticībnieku ikonas, tikai tad, ja tajās nav izteikti vecticībnieku simboli. Piemēram, ja ikonai „ticības Simbols” ar Nikajas- Konstantinopoles ticības apliecinājuma tekstu vecticībnieku redakcijā. Par svarīgu atribūtu vecticībnieku ikonās jāuzskata savdabīgs svētīšanas un krusta mešanas veids- ar labās rokas diviem pirkstiem, kas arī tika apstiprināts kā kanonisks 1551.gada Koncilā. Trīs kopā saliktie apakšējie pirksti (*pirmais, ceturtais, piektais*) simbolizē Svēto Trīsvienību, divi- Dieva Dēlu un Cilvēka Dēlu. Saliktie divi pirksti augšā (*otro un trešo*), liekot pie pieres, ticam, ka Jēzus ir Kristus; pie jostas vietas- ticam Jēzus dzīvei uz zemes un Marijas Jēzus ieņemšanu no Svētā Gara, pie labā pleca- ticībai, ka Jēzus ir augšāmcēlies no mirušiem un uzkāpis debesīs, sēdies pie Dieva Tēva labās rokas, pie kreisā pleca- par ticības zīmi, ka Kristus nāks otreiz un tiesās dzīvos un mirušos, atdalīs taisnos no grēcniekiem. Pēc krusta mešanas seko paklanīšanās. Pareizticīgo baznīcas šķelšanās laikā notiek izmaiņas dievkalpojumu kārtībā un citās tradīcijās. Interesants ir tas fakts, ka ir pareizticīgo baznīcas, kur ikonās redzami Jēzus saliktie divi augšējie pirksti svētīšanai, tas pats arī sienas gleznojumiem. Kaut gan pareizticīgo svētīšanas

pirkstu salikums ir citāds- trīs pirksti (*pirmais, otrais, trešais*) salikti augšā simbolizē Trīsvienību, apakšā- ceturtais un piektais simbolizē Dieva Dēlu un Cilvēka Dēlu. Tā piemēram, Valmieras pareizticīgo baznīcā, virs ieejas durvīm ir sienas gleznojuma, kurā redzams Jēzus ar vecticībnieku svētīšanas labās rokas pirkstu salikumu. Arī ikonās redzams šis simbols. Vēl var atzīmēt, ka Pamorjes ikonās krusti svēto rokās un baznīcas kupolos vienmēr ir bijuši ar astoņiem galiem, trīsdaļīgi [29,9-12].

„Oficiālajā” ikonu glezniecībā 18. gs. krievu mākslas vēsturē ir pārejas periods. Šis laikmets krievu mākslas vēsturē ir saistīts ar Nariškinu vai Maskavas baroku, manieristisko virzienu rietumu mākslas ietekmē. Pateicoties tam, ka vecticībnieku vidē tika stingri ievēroti visi reliģiskie kanoni, arī 19.- 20. gs. sākuma tradicionālajā ikonu glezniecībā tieši vecticībnieku ikonu gleznotājiem bija noteicoša loma. Vecticībnieku ikonas glezniecības attīstību stimulēja 18.- 19. gs. mijai raksturīga intensīva vecticībnieku baznīcu un lūgšanas namu interjeru veidošana [2,123].

Pamazām izveidojās ikonu meistaru skolas, jau pieminētā Pomorjes glezniecības skola. Gleznotāji strādājuši Maskavā, Baltijā, Sibīrijā un Pievolgā. Vecticībnieku meistari sekoja senajai glezniecības tehnoloģijai. 19. gs. otrā pusē ikonu glezniecībā ir sastopami jauktas tehnikas izmantošana, kas 17. gs. nebija raksturīgi, jo galvenokārt izmantoja temperu, neatzīstot eļļas krāsas. Jauktas tehnikas pielietošanu izmantoja arī brāļi Frolovi, par ko liecina analīzes rezultāti, kā raksta N.Rešetnikova.

Ikonu māksliniecisko valodu izveidoja vecticībnieku meistari, kuri, glābjoties no vajāšanām, bija atnākuši uz Vigas upes klosteri no dažādiem Krievijas novadiem. Kā raksta N.Rešetnikova, jēdziens „vecticībnieku ikona” ietver sevī plašāko māksliniecisko parādību loku: gan stingro pieturēšanos pie senās, „pirms- šķelšanas” kanoniskās tradīcijas, gan seno ikonogrāfisko iezīmju stilizāciju ar moderniem tehnoloģiskajiem un gleznieciskiem paņēmieniem. Mūsdienās nākas konstatēt, ka vecticībnieku ikonu glezniecības tradīcija nav

izpētīta pietiekami dziļi, tās mākslinieciskais mantojums vēl nav sistematizēts [29,9].

Vecticībnieku ikonu glezniecība turpina attīstīties arī 21. gadsimtā. Tiek saglabātas senkrievu ikonu glezniecības tradīcijas un vecticības ikonogrāfijas noteikumi, kuras sākotne meklējama Vigas klostera darbnīcās.

1.5. Rīga 19.gadsimtā

Rīga 19. gs. pārtapa par modernu pilsētu. Būvniecība tika veidota eklektisma stilā. Tika uzbūvētas 25 kultu celtnes, Bruņniecības nams, 11 ģimnāzijas, vācu teātris (*Nacionālā opera*), Rīgas Politehnikums, tad LU un vēl daudz citas. A.Aluāna vadībā nodibinājās pirmais teātris. Nepilnus 150 gadus pēc Rīgas pirmās Pētera un Pāvila katedrāles iesvētīšanas bija vajadzība pēc lielākām telpām. Vāca ziedojumus jauna dievnama celtniecībai. Ar Aleksandra II rīkojumu 1874. gadā Rīgas epiarhijai tika atvēlēti 900 000 rbļ. Izcilākie Rīgas arhitekti J.F.Baumanis, G.Šēls un R.Pflūgs beidz darbus pie savas jaunās katedrāles. Aleksandrs III dāvināja dievnamam 12 zvanus, lielākais svēra 800 pudus, 1884. gada 27. oktobrī tie pirmo reiz iezvanījās visi kopā. Katedrāle kļuva par vispāratzītu Rīgas un Latvijas garīgo centru. Vienots mākslinieciskais risinājums bija ikonostasa un klirosu kokgriezumiem un zeltītiem Ķēniņa vārtiem. Baznīcas aprīkojums veidots vienotā stilā. Labākie zeltšuvēji gatavoja svētkalpošanas tērpus. Nenovērtējama bija ikonu kolekcija. Ikonu gleznotāji bija V.Vereščagins un Vasiļevs. Bija pieņemts arī ikonas dāvināt [7,8-33].

18. gadsimta vidū uzcelts Rīgas Grebenščikova vecticībnieku lūgšanu nams Bizantiešu arhitektūras stilā, tornis uzbūvēts vēlāk, 1905. gadā. Dievnama raksturīgākais vaibsts- sīpolveida zvanu tornis ar eklektisma un jūgendstila elementiem- ir vienīgais apzeltītais kupols Rīgā. Tagadējo izskatu šis vecticībnieku lūgšanu nams iemantoja XIX gadsimta beigās. Dievkalpojumi šeit notiek ievērojot senās tradīcijas. Darbojās vēl cariskās Krievijas laikā dibinātās biedrības un tika veidotas jaunas. Pazīstamākās no tām bija „Latvijas

Vecticībnieku biedrība”, „Glebenščikova skola Rīgā”, „Glebenščikova biedrība trūcīgo bērnu audzināšanai Rīgā”, „Vecticībnieku dziedāšanas biedrība” u.c. Vecticībnieku izglītības un kultūras attīstība saistīta ar Ivana Zavoloko vārdu [39].

Galvenais vecticības garīgais centrs bija Rīgas Grebenščikova vecticībnieku kopiena, kurā strādāja talantīgi vietējie ikonu meistari, kuru meistarība bija pazīstama ne tikai Latvijā, bet aiz tās robežām, kā piemēram M.N.Belogradovs, S.T.Bikadorovs un citi.

2. Vēsturiskā atmiņa

Vēsturiskā domāšanā ietilpst personiskās vērtības un sabiedriski nozīmīgās vērtības, kuras savkārt ir cieši saistītas savā starpā. Dzīves laika atmiņa, tā ir informācijas glabātuve, kura ir iegūta no cilvēka piedzimšanas brīža līdz viņa nāves brīdim. Šo atmiņas veidu būtiski ietekmē ārējie apstākļi. Atmiņa saista subjekta pagātni ar tagadni un nākotni un to var uzskatīt par svarīgāko izziņas funkciju, kura ir attīstības pamatā. Atmiņa ir informācijas pārstrādes sistēma, kuras ietvaros noris vairāki procesi [26,218].

Kā raksta Moriss Halbvaks rakstā „Kolektīvā un vēsturiskā atmiņa”, individuālā atmiņa var balstīties uz kolektīvo atmiņu, lai to apstiprinātu vai precizētu un papildinātu kādu atmiņas daļu, tajā pilnībā iedziļinoties un saliedējoties ar to. Tomēr indivīds iet savu ceļu un visa iekšējā atmiņa pamazām saliedējas un izkārtojas viņā.

2.1. Vēsturiskās domāšanas personisko un sabiedrisko vērtību saistība

Cilvēks nes sevī vēsturiskās atmiņas bagāžu, kuru viņš var papildināt ar saviem pētījumiem, literatūras lasīšanu, mutvārdu stāstiem un pārrunām. Atmiņā ir ne tikai tas, kas ir klātesošs apziņā, bet arī daudz no tā, kas pārmantots no ģimenes, dzimtas, valodas un vēsturiskā mantojuma, kas zināmā mērā ir arheoloģiskas akumulācijas kolektīvās paaudzes pieredzē [sk.2.1.att.].

2.1. Ģenētiskā atmiņa

Darba autori jau agrā bērnībā nodarbināja doma par savu izcelsmi, jo no divu gadu vecuma, kad tika izņemta no bērnu nama, to audzināja tēvs un audžu māte. Patiesība tika slēpta, bet neskatoties uz to, izjūtas un nojautas neapzināti norādīja uz lietām, kurām jāpievērš uzmanība. Ņemot vērā, ka ģenētiskā atmiņa glabā informāciju, kura nosaka organisma anatomisko un fizioloģisko uzbūvi tā attīstības procesā, kā arī iedzimtās uzvedības formas, t.i. instinktus, darba autores dzīves laikā bijuši notikumi, kas likuši aizdomāties par to, kas bijuši senči, no kurienes nākuši, kādas tautības tie ir, pie kādas kultūras tie pieder. Lielākais jautājums bija tas, ka autores dzimšanas vieta ir Maskava. Jau bērnībā atklājās dotības dziedāšanā, vēlāk, skolas laikā, parādījās slāviskās vokālās pazīmes, labi padevās zīmēšana. Baleta pulciņa skolotāja, baletdejojāja M.S.Čanga ievēroja, ka dabiskas kustības padodas tieši slāvu dejās. Interese par izcelsmi kļuva aizvien lielāka.

2001. gadā, kad sākās nopietni meklējumi arhīvā, atklājās, ka iepriekšējās nojautas ir bijušas pareizas. Atrodot savu bioloģisko mātes māsu Mariju Frolovu Dāvida meitu, darba autore no mutvārdu stāstījuma uzzināja par senču izcelsmi. Kā raksta M.V.Sokolova, mutvārdu tradīcijā pagātnes informācijas nodošana var uzskatīt kā mītu, jo tajā daudz emocijas. Tas izskaidrojams ar to, ka atmiņa saglabā un „reproducē” ziņas par pagātņi, kas pamatojas uz iztēli. Šo izcelsmi jūtās un sajūtās izsauc tagadne [37]. Ne velti grieķu mitoloģijā Mnemosine (*Μνημοσύνη*) ir Atmiņas un iztēles dieviete.

2.2. Kultūras atmiņa

Ģimenes vēsture ir spējīga cilvēkam piedot stipru dzīves bezgalīguma sajūtu [21]. Vēsturiskā apziņā ir refleksijas elementi, kas dod priekšstatu par pagātņi (*Filozofiskā refleksija /domāšanas un esamības, cilvēces kultūras galējo pamatojumu apzināšanās/, psiholoģijā - cilvēka pašizziņa.*). Pēc M.Halbvaksa

konceptijas, svarīga ir „vietas atmiņa”, to apmeklējot palielinās atmiņas apjoms un ar to saistītie rituāli, tā attīstot vēsturisko atmiņu. Darba autore savos dzimtas pētījumos ir apmeklējusi daudzas vietas, kas saistītas ar senčiem. Tā pamazām atklājās kopaina, kas identificēja piederību pie vecticības kultūras, kura ar laiku ideoloģiski aktualizējās.

„Ģenētiskā atmiņa, kas glabājas genotipā, iedzimst no paaudzes paaudzē. To nevar izmainīt, izmantojot audzināšanu un mācīšanu [10,624]. Ņemot vērā, ka ģenētiskā atmiņa ir saistīta ar katra cilvēka personisko dvēseles pieredzi un ar pagātnes pieredzi, apskatot pieaugušu kulturālu cilvēku, tad jāņem vērā tas, kādu to veidojusi pati kultūra. Jau 1920.- 1930.- tajos gados psihologi L.S.Vigotskis un A.P.Lūrija izstrādāja atmiņas sociālo koncepciju, izdalot terminu „kultūras atmiņa” [18,419].

Runājot par kultūras atmiņu, kas ir pretēja komunikatīvajai, tā pati par sevi neizplatās, bet prasa speciālu aprūpi, t.i. jātiek pakļautai kontrolei. Pēc J.Assmaņa teiktā izriet, ka kultūras atmiņā ir saņemtas kopā simboliskās figūras, kurām tiek piestiprinātas atmiņas, kas ir ar sakrālu iezīmi. Atmiņu figūrām ir reliģiska nozīme un to atdzīvināšana atmiņā bieži notiek svētku formā. Svētki kalpo kā pagātnes pamatojums, kas atsaukts atmiņās. Darba autorei jau no bērnības iezīmējās kalendāra datumi, kas vēlākos gados izrādījās svarīgi notikumi senču dzīvē [17,54-55]. Tas lika vairāk aizdomāties par ģenētisko atmiņu, par identitātes piederību pie kādas sociālas grupas, kas balstās uz pagātņi.

Atmiņa saista subjekta pagātņi ar tagadni un nākotni un to var uzskatīt par svarīgāko izziņas funkciju, kura ir attīstības pamatā. Atmiņa ir informācijas pārstrādes sistēma, kuras ietvaros noris vairāki procesi [26,218]. Pētot dzimtās saknes, darba autorei vairāk nostiprinājās sapratne par atšķirību starp pagātņi un nākotni un nāve, kā apziņas pirmreizējā informācijas nesēja. Kā raksta J.A.Arnautovs, atmiņas, kas saistītas ar mirušiem var uzskatīt par kultūras atmiņas daļu, jo tai ir noturīgas formas, kas prasa speciālu rituālus un informācijas nesējus [16,51].

2.3. Pieredzes iemantošana un personības veidošanās

Psiholoģija uzsver atmiņas atkarību no cilvēka darbības sfēras un personības interesēm un virzības [18,323-423]. K.G. Jungs uzskatīja, ka cilvēka pieredze netiek zaudēta, bet gan tiek iemantota no paaudzes paaudzē, saglabājoties tālākajos smadzeņu nostūros. Dažādi attēli un pārdzīvoti iespaidi no senču dzīvēm tiek pārraidīti uz jaundzimušo caur zemapziņu.

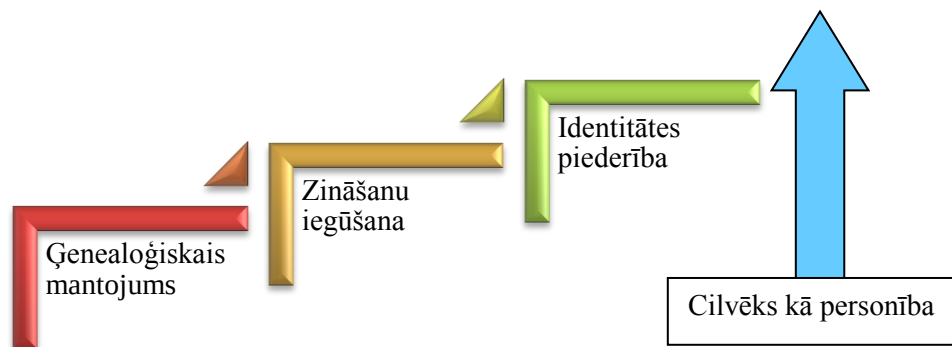
Saskaņā ar K.G.Jungu, pastāv noteikta, iedzimta garīgā struktūra, kas attīstījās simtiem tūkstošu gadu, kura liek mums pārdzīvot un realizēt mūsu dzīves pieredzi noteiktā veidā. Katra cilvēka garīgā pasaule ir ģenētiski noskaņota uz savu noteiktu frekvenci. Tā kā cilvēka ģenētiskā atmiņa iebūvēta kolektīvajā bezsamanā un dota viņam „pati no sevis”, nav nepieciešamas īpašas pūles, lai to izzinātu.

Atmiņa ir vispārīgs apzīmējums funkcijām, kas pavada gandrīz visas psihiskās norises. Ilgstošā atmiņa- informācijas uzglabāšanas apjoms un ilgums ir atkarīgs no katras personas individuālajām īpašībām.

Psihologs Nikolajs Podhvatilins- Krievijas Universitātes klīniskās psiholoģijas profesors un Valsts Akadēmijas inovāciju darbinieks, saka, ka ģenētiskā informācija nes sevī zināmu enerģijas potenciālu. Ja cilvēkam aktivizējas ģenētiskā atmiņa, ko viņš mantojis no senčiem, viņš iemanto senču spēkus un prasmes. Pētnieki vēl nav tikuši skaidrībā, kādā veidā tas ir iespējams [40].

Zināšanu kopums palīdz cilvēkam attīstīties par personību. Iedzimtie dotumi ir pamats uz kā balstās intelekta attīstība. Pētot savas dzimtas iedzimtos dotumus, varu secināt, ka attīstot jau esošās spējas, tās papildinot, var palīdzēt sev veidoties par personību. Sengrieķu tradīcijā par mākslas atmiņas pamatlicēju tiek uzskatīts dzejnieks Simonīds Kiosskis, kurš domāja, ka atmiņu dotību attīstībā vajag nodalīt vietas un noformulēt domāšanas tēlus tām lietām, kuras vēlas atcerēties. Personības attīstības procesam jānotiek visu cilvēka mūžu

[sk.2.2.att]. Šajā pasaulē dzīvojam pateicoties saviem senčiem un mūsu pienākums ir savas zināšanas, dotumus nodot saviem bērniem.

2.2. Personības attīstība sevis apzināšanās procesā

Katrs cilvēks pakāpeniski veido sev raksturīgo fizisko elementu un psihisko stāvokļu vienību- personību. Personības jēdzienā kopumā ir psihisko un fizisko, iedzimtā un iegūtā rakstura īpašību vienība. Tas atšķir vienu cilvēku no otra un dara tos par neatkārtojamām personībām. Pēc V. E. Frankla personības attīstības teorijas, cilvēka personas attīstība balstās uz viņā esošo iespēju realizēšanu, garīguma īstenošanu. Šis attīstības process nav ierobežots laikā [15,156-158]. B.Suhodoļskis personības attīstības teorijā izsaka domu, ka, ņemot vērā ārējo faktoru ietekmi uz personības attīstību, tā ir atkarīga arī no cilvēka iedzimtajām potenciālajām īpašībām, kā arī no individuālām, personīgām pūlēm. Tiekšanās pēc attīstības ir cilvēka ilgas, kas sagādā gan prieku, gan grūtības un pat ciešanas.

2.4. Identitātes saglabāšana

Tradicionāla slāvu pasaules kārtība dalās trijās grupās: 1. apakšējā pasaule- enerģētiskā: Dievu pasaule; 2. vidējā- personīgā psihofizioloģiskā: cilvēku un 3. augšējā- garīgi sakrālā: senču. Uzskatot folkloru kā tautas pedagoģisku instrumentu, tad paveras īpaša bērnības aina, kad dzimtie motīvi

ienāk viņa dzīvē kā tautas kultūra ar savām tradīcijām. Bērnu tautas folklorā ir savdabīgs ģenētiskās atmiņas atdzīvinātājs, kas ļauj indivīdam eksistēt savā etniskā vidē un justies kā īstam krievu cilvēkam [35].

Darba autorei bērībā patika dziedāt un ļoti padevās krievu folkloras žanra dziedājumi- частушки. Neskatoties uz apkārtējo latvisko vidi, zemapziņā ģenētiskā atmiņa iespaidoja domāšanu, uzvedību un pastiprināja vēlēšanos saprast savu identitāti. Patiesības slēpšana pastiprināja motivāciju sameklēt īsto māti un pētījumi dažādās dzīves norisēs sakās jau bērībā.

Notikums Gavrila Frolova muzejā Rajā skaidri liecina par ģenētisko mantojumu: „jaunākais dēls filmējot muzeja istabu, nejauši bija nostājies tieši blakus Gavrila portretam (*gleznai*) un pēkšņi meistara skolniece Klavdija sasiņ plaukstas un saka: „Interesanti, kurš ir Gavrils, tas, kurš bildē vai tas jauneklis, kurš filmē? Iestājās klusums, visi skatāmies un salīdzinām...! Līdzība bija pārsteidzoša, kā dvīņu brāļi. Tas norādīja uz ģenētiskām dotībām, manierēm, žestiem, interesēm, raksturu, izskatu, gaitu, runas veidu, ģērbšanās stilu un daudzām citām lietām. Tas ir pārsteidzoši, kā gēni darbojas” [30,16-17]; [sk.pielikumā 24.att.; tālāk- (sk.att)].

Darba autorei pētījumu sākumā atklātie notikumi lika aizdomāties par savu izcelsmi. Valoda, kultūra, reliģija un ģimene ir tā, kas ietekmē etnisko identitāti. Zemapziņā esošās nojautas norāda uz patieso sevis atklāsmi, tikai tās jāmeklē, kā rakstīts Svētajos Rakstos: „Pārbaudiet paši sevi, vai stāvat ticībā, izmeklējiet paši sevi” (*Pāv.2.v.Kor.,13:5*). Darba autore ir izveidojusi savas dzimtas ģenētiskā mantojuma grafisku attēlojumu, kurā atspoguļoti dotumi mākslā un mūzikā. Attēlā parādīts iedzimtais mantojums vairākās paaudzēs [sk.26.att.].

Pēc E.Eriksona domām, psihosociālā identitāte ir sabiedrības un personības mijiedarbības rezultāts. Sociālā identitāte tiek apskatīta kā dinamisks process. Personības attīstība virzīta uz pašidentitātes veidošanu, salīdzināšanas principu, pašapziņas attīstību, pašcieņas un individualitātes saglabāšanu. Džeims Marsia uzskata, ka etniskās identitātes meklējumi nenotiek, taču indivīds

apzinās savu piederību. Indivīds aktīvi meklē savu etnisko piederību un, ja atrod neskaidrības, tas cilvēku var novest pie krīzes. Tad indivīds atrodas pārejas stāvoklī no meklējumiem uz pašrealizācijas stabilitāti. Nobriedušu identitāti cilvēks sasniedz tad, ja pārdzīvo krīzi un apzināti izvēlas profesiju, reliģiju un etnisko grupu [14,159-187].

Mums apkārt notika daudz apslēptu lietu, par ko padomijas laikos neļāva uzzināt. Par garīgām vērtībām maz tika runāts. Cilvēki dzīvoja vienā zemē, tikai nosaukumi un robežas mainījās: XVI g.s.- Livonija; XVII g.s.- Pārdaugavas hercogiste; XVIII g.s.- Kurzemes hercogiste, Inflantija, Zviedrijas Vidzeme; Polijas Lietuvas valsts; XVIII g.s.beigas- Krievija; Vidzemes guberņa; Baltkrievijas guberņa; Vitebskas guberņa; vēstures rats griezās. Kādas tautības tad esam, kas dzīvojam uz tagadējās Latvijas zemes? Jāizzina pašiem sevi, sava tautība, izcelsme, no kurienes esi nācis! Bez pagātnes nevaram dzīvot nākotnē! Novērtēt un saglabāt identitāti kultūrai, pie kuras mēs piederam, tas ir katra cilvēka pienākums.

3. Dzimtas saknes un to izpēte

*„Lūdziet, tad jums taps dots;
meklējiet, tad jūs atradīsiet;
klaudziniet, tad jums taps atvērts”,
(Mat.ev.7:7)*

Baznīcas postīja, dedzināja; garīdzniekus apcietināja un izsūtīja trimdā. Taču ne tikai Padomju laikā, bet jau agrāk „pēc 1666. gada Baznīcas Koncila, kurš galīgi un oficiāli pieņēma, ka patriarha Nikona reformām (1653.g.) ir valstiska nozīme, vecticībnieki, vai tie, kas palika uzticīgi senajām pareizticības tradīcijām, tika vajāti” [29,8-9]. Notiekot represijām carienes Sofijas laikā, vecticībnieku masas devās no Krievijas uz mūsdienu Latgali un Zemgali.

Darba autorei pirms dzimtas pētījumiem līdz 2001. gadam bija nelielas zināšanas par vecticībniekiem un to vēsturi Latvijas teritorijā. Mātes māsas Marijas Frolovas stāstītais par ģimeni un tās izcelsmi, lika saprast, ka savu senču vēstures saglabāšana ir ļoti nozīmīga. Katrā sarunā par ģimeni, Marija uzsvēra nepieciešamību pētīt un vākt materiālus, kas būtu liela bagātība, ko atstāt nākamajām paaudzēm. „...lūdziet, tad jūs dabūsit, ka jūsu prieks būs pilnīgs” (Jn.16:24)- tā atgādinot, ka ceļš ejams tikai lūgšanās. Viņa norādīja uz vietām, kur meklējami materiāli. Tas palīdzēja iesākt pētījumus, kas vēlāk izrādījās liels un apjomīgs darbs.

3.1. Senču izcelsme

No vārda Frols cēlies ciema nosaukums „Frolovka”. No arhīvu dokumentiem un mutiskiem avotiem, zināms, ka uzvārds Frolovs cēlies no vecticībnieku Svēto mocekļu vārdiem Flor un Lavr.

Viena versija, ir tāda, ka arī Gavrila Frolova senči ieceļo tagadējās Latvijas teritorijās, jo 1659. gadā Frols pērk zemi (iespējams no Augustas Elizabetes Ivana meitas) [31]. Ap 1700- tiem gadiem Ajatskas apgabala

Ņevjanskas klostera īpašumos starp iedzīvotājiem reģistrēts Jēkabs Frolovs, kuram ir trīs dēli [46]. Iespējams, ka viens no dēliem ir Kondrats. Taču tas ir pieņēmums, jo nav veiktas pilnīgākas izpētes.

Vēl viena no versijām: Frolam ir meita Elizabete Feodora m. (*Frolova*) un dēls Vlasichs. Tālākie pēcteči- zināms Kondrats Vlasicha d. Frolovs, kurš pēc Igaunijas krievu gleznotāju V.Semerjakova, A.Strahova teiktā, bijis ikonu gleznotājs. „Vienas no 17.- 19. gs. ikonu glezniecības ievirzēm izveidojās vecticībnieku vidē, glezniecības īpatnību veidošanos ietekmēja 17. gs. vidus Krievu Pareizticīgās Baznīcas šķelšanās” [30].

Nav izpētītas vietas, kur pēc vajāšanām izceļoja un apmetās Frolovu ģimene. Par zināmām ģimenes ceļojuma apmešanās vietām, darba autore ir sastādījusi grafisku attēlojumu [sk.1.att.]. Pēc ziņām no arhīva materiāliem un mutiskiem avotiem, ģimene bija liela. Zināms, ka vecticībnieku ikonu glezniecības meistaram Kondratam Frolovam (*~1780.g. pēc vienas no versijām, viņam varētu būt brālis Jēkabs, arī ikonu gleznotājs, ~1775.g.*) ir dēli: Efims -arī ikonu gleznotājs, kurš Rēzeknē atver ikonu meistaru skolu Vasiļkovu mājā; Anfims, meita Agrafena. Efima (*sieva pēc aptuvenām ziņām, varētu būt Anna Vasilija m.*) divi dēli turpina mākslas ceļu. Tie ir Gavrils [sk.2.att.] un Tits, Dāvids [sk.3.att.] apguvis ikonu glezniecību, tomēr izmācās par advokātu un pārceļas dzīvot uz Vitebsku [sk.6.att.]. Vitebskas guberņā ietilpa Vitebska, Dvinska, (*Daugavpils*), Režica (*Rēzekne*), Polocka.

No arhīvu materiāliem un mutiskiem avotiem ir ziņas par brāļiem Timofeju, kura pēcteči dzīvo Dauvgavpils apkaimē, Šahmaņu sādžā, (*pēc nostāstiem vietējais avots nosaukts Frolovu vārdā*), Krāslavā; Mellužos, Maskavā; dzimtas kapi ir Krāslavas rajona Šķeltovas pagastā, Pāvelu, Sergeju, kura ģimenei piederējusi Vainovas muiža, pēc mutiskām liecībām bērnu bērni dzīvo Latvijā un meitu Matrjonu (*pēcteči arī dzīvo Daugavpils apkaimē*) [31].

3.2. Novozibkovas apgabala Vetkas un Mitjovkas ciemi

Maskavas garīdznieks Kozma (*Козма*) 1660- to gadu vidū, carienes Sofijas represiju laikā pret vecticībniekiem, pārceļas dzīvot uz Starodubji (*Стародубье*), kur viņam seko daudzi bēgļi no centrāliem Krievzemes rajoniem. Dibinājās apdzīvotas vietas kā Ponurovka, Zibkaja (*слобода Зыбкая /совр. Новозыбков*), Zlinka (*Злынка*), Kļimova, Kļinci (*Клинцы*), Lužki u.c.. Ap 1669.- 1670. gadu Starodubjē apmetas uz dzīvi Stefans Beljovskis (*Белёвский*) ar savu dēlu Dmitriju un kopā ar vēl citiem iedzīvotājiem nodibina Mitjovku (*Мутьковка*), kur Kozma un Stefans kļūst par ciema vecticībnieku vadītājiem. Lielu iespaidu uz iedzīvotājiem 1735. gadā atstāja imperatores Annas Ivanovnas „izdzīšana” no Vetkas (*„Ветковские выгонки”*) un 1764. gadā imperatores Jekaterinas II, kad uz Sibīriju tika aizsūtīti gandrīz 20 tūkstoši cilvēku. 17.g.s. vecticībnieku pārcelšanās laikā no Starodubjes uz Baltkrievijas zemi (*kas tajā laikā bija Polijas, Lietuvas un Krievijas zemju apvienota valsts „Государства Речи Посполиты”*), Vetka izveidojās par vecticībnieku un lielu ikonglezniecības centru. Cēla vīriešu un sieviešu klosterus, 1765. gadā netālu no Mitjovkas uzstādīja Pokrova lūgšanu namu, kas tika pārvests no Vetkas [43]; [sk.3.4.att].

3.4. Pokrova lūgšanu nams (no Starodubjes rajona bibliotēkas materiāliem)

Vetkas ikonmeistaru darbi izplatījās visā vecticībnieku vidē un ietekmēja citus apgabalus; Urālus, Krievijas dienvidus, Ukrainas dienvidus, Moldāviju u.c.. Pateicoties šī apgabala īpatnībām, ikonglezniecības meistarība pārgāja no

paaudzes paaudzē līdz pat XX gadsimtam. Šeit veidojās īpašs oriģināls glezniecības stils, kas apvieno krievu, baltkrievu un ukraiņu kultūru. Vietējie meistari izmantoja tradicionālos materiālus. Ikonu pamatkolorītu piedeva spilgtas cinobra krāsas (*no gr.v.κιννάβαρι; lat.v.cinnabari*) un zelta kombinācija, kā arī baznīcu baroka maniere. Dzīvojot nošķirti no apkārtējās pasaules, vecticībnieki vairāk bija orientēti uz 16. gadsimta un senās ikonglezniecības tradīcijām. Vetkas ikonas ir spilgti individuālas un tās atstājušas lielu iespaidu uz visas Krievzemes kultūru. Tika rakstītas garīga rakstura grāmatas un sacerējumi. Dibinājās jaunas apdzīvotas vietas, kurās dzīvoja gan Pomorjes, gan Feodosējevas piekritēji un tika atvērtas ikonglezniecības darbnīcas. Tajās bija manāma Maskavas un Jaroslavļas glezniecības mantojums, kas iezīmējās ar zelta apdari un baroka stilu [38].

Ir zināmi tā laika vairāk kā divdesmit ikonmeistari, to vidū Vasīlijs Rodioncevs un viņa palīgi Vasīlijs Sčitins, Trofims Adrijānovs. Tā laika izcils baltkrievu un krievu baznīcas un sabiedriskais darbinieks, rakstnieks, Simeons Polockis, kā arī krievu un ukraiņu zinātnieks, garīgo dziesmu autors Epifānijs Slaviņeckis.

1802. gadā tika nodibināta Čerņigovas guberņa. 1808. gadā izveidojās Novozibkovas apgabals, kurā ietilpa arī bagātīgi apdzīvotā Mitjkovka. 19.gs. sākumā lielākie uzņēmumi piederēja vecticībniekiem, kuri bija arī labi tirgotāji, kas savu produkciju veda gan uz Pēterburgu, gan Rīgu. Vēsturiski dokumenti liecina par Novozibkovas apgabalu, kas daudz devis Čerņigovas guberņas kopējā ekonomikas attīstībā, pateicoties tieši vietējām vecticībnieku apdzīvotām vietām [42]. Baltkrievijas austrumos 19. gadsimta sākumā Vitebskas apgabalā dzīvo un strādā ikonmeistars Ivans Mihailovs [45], Novozibkovā- Semens Harčevņikovs ar brāli Foku.

Darba autore secina, ka Novozibkovas apgabals kā vecticībnieku kultūras un ikonmeistaru centrs ir bagāts ar seno ikonu glezniecību. Likumsakarīga ir

daudzu ievērojamu meistaru izcelsme, senās gleznošanas saglabāšana un tieksme nodot zināšanas saviem skolniekiem.

3.3. Gavrils Frolovs

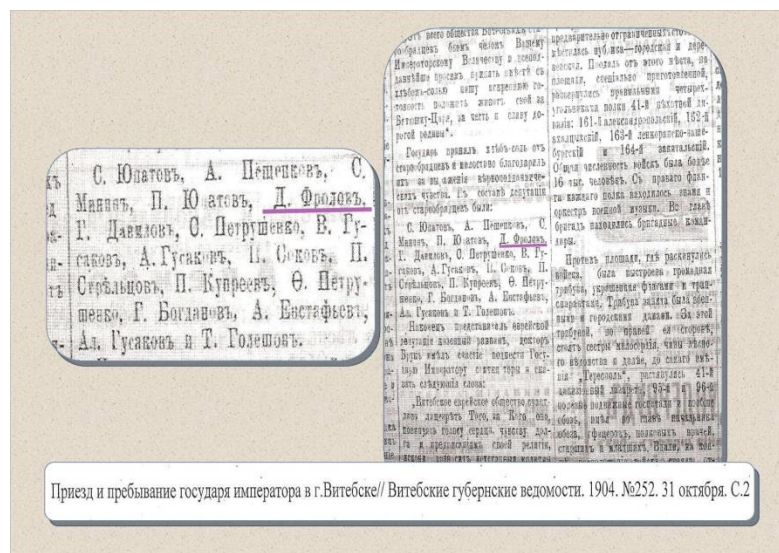
*„...pastāvīgi piesaucam Dievu savās lūgšanās,
lai jūs bagātīgi apveltīti ar garīgu gudrību
un atziņu, visā pilnībā izprastu Viņa gribu”
(Pāv.v.Kol.,1:9).*

Meistars dzimis 1854. gadā Čerņigovas guberņas Novozibkovas ciema Mitjkovkā. 1868.gadā Efims Frolovs [sk.4.att.] ar ģimeni pārceļas uz dzīvi Režicā (*Rēzeknē*), kur atvēra ikonu glezniecības darbnīcu, skolu Vasiļkovu mājā. Ģimene ļoti reliģioza. Ģimenē meitām bija noteikums, ja tās iziet pie vīra, tad jāpatur savs uzvārds- Frolovs. Tas arī tika pildīts. Gavrils palīdzēja tēvam, dēli gāja uz lūgšanas nama kori (*tagadējā Siņicina ielā*), kur mācījās seno zīmju (*nošu rakstu*) Baznīcas dziedāšanu. Pēc tēva Jefima nāves 1875. gadā Tits [sk.5.att.] un Gavrils tika uzaicināti uz Maskavu (*dažos materiālos teikts, ka tur dzīvo visa ģimene, iespējams arī Dāvids*). Preobraženska kapsētas vecticībnieku draudzē [sk.9.att.] viņi atvēra ikonu glezniecības darbnīcu. 1879. gadā brāļi atgriezās Rēzeknē [sk.10.att.] un labi iemācās ikonu glezniecību un dievkalpojuma dziedāšanas mākslu. Vēlāk, J.P.Sofronovs ielūdzis viņus uz Tihotkas ciemu Čudas ezera krastā (*Igaunijā*). Lūgšanu namus uzcēla Kolkjā 1880. gadā. Ikonu gleznotājs bija Frolovs Gavrils ar saviem skolniekiem. Varnjas lūgšanu nama ikonostas gleznoja Rīgas meistari. 1893. gadā G.Frolovs lūdz Līvlandes guberņas valdei atļauju dibināt ikonglezniecības darbnīcu Tihotkā [32]. Atļauja izsniegta 1894. gadā, bet ikonmeistaru darbnīca tika atvērta Rajā. No tā laika G.Frolovs palika uz dzīvi Rajas ciematā (*pie Peipusa ezera*). Pēc mācekļa Sofronova lūguma, no Tihotkas uz Raju tika pārcelts divstāvu lūgšanas nams, tur arī ierīko veco ļaužu apmešanās vietu- namu (*tagad tur ierīkots meistara muzejs*). Papildināja savas zināšanas Pēterburgā un 1894.

gada 26. augustā Gavrils saņēma ikonu glezniecības meistara nosaukumu [sk.11.att.] un atvēra ikonu glezniecības skolu, kurā izglītību ieguva daudzi meistari: P.Sofronovs, M.Solncevs, F.Mizņikovs, D.Paļakovs, N.Gluhovs un daudzi citi, kuri turpināja viņa skolas tradīcijas. Meistaram bija savs zīmogs- tas bija apaļas formas [sk.12.,23.att.]; agrāk, kopā strādājot ar tēvu, lietoja ģimenes- ovālu [sk.22.att.]. Frolovu gleznotām ikonām otrā pusē ir šie zīmogi, kas liecina par savu meistarskolu. Viņa skolnieks P.Sofronovs, ar savu mākslu izveidoja starptautisku slavu Frolovu skolai.

Gavrils savāca ziedojumus un būdams arī arhitekts, uzcēla lūgšanu baznīcu, tā tika pabeigta 1920- tajos gados, taču nodega II Pasaules kara laikā. Saglabāties arī Gavriļa savāktās unikālās grāmatas, arhīvs, daļa no bibliotēkas. Zvanu tornis ir saglabāties, ko izmantoja un izmanto vēl tagad, draudze iezvana dievkalpojumus [sk.14.att.]. Rajā, divstāvu mājā blakus nodegušajai baznīcai, ir izveidots G.Frolova muzejs, kur redzama viņa darbnīca, klase mācībām, viņa dzīvojamā istaba [sk.17.att.], veco ļaužu istabas. Par to zināja stāstīt Gavriļa skolniece Klavdija, kurai 2002. gadā bija 90.gadu. Viņa vēl tad izpildīja zvaniķa pienākumus. Viņa atceras, ka bijusi diezgan draiska meitene un bieži tikusi sabārta, jo skolotājs Gavrils Frolovs bijis stingrs, prasīgs. Ģimenes viņam nebija, viņu sauca par „īsto dievticības veicinātāju”.

G.Frolovs izpildīja ne tikai pasūtījumus no Maskavas, Pēterburgas, Krievijas dienvidiem, Polijas (*līdz 1917. g.*), Francijas un Amerikas (*pēc 1917. g.*), bet arī vietējo iedzīvotāju pasūtījumus, gandrīz katrā Rajas ciemata un tās apkārtnes mājās noteikti atrodama kāda no Frolova ikonām. Tāpat arī Rēzeknē, tās apkārtne un Daugavpilī atsevišķās mājās varētu būt Frolovu ikonas. Brāļi Gavrils un Tits bieži ciemojās Rēzeknē, satikās arī ar Dāvidu, kurš arī apciemoja brāļus Rēzeknē, Rajā. Vecticībnieku delegācija, kuras sastāvā bija Davids Frolovs, viesojās pie Viņa Augstības imperatora Nikolaja II Vitebskā 1904. gada 30. septembrī [sk.3.5.att]; [sk.8.att.].

3.5. Cara Nikolaja II ierašanās Vitebskā, Vitebskas guberņas ziņas (no Vitebskas novadpētniecības muzeja materiāliem)

Dāvids Frolovs bija Vitebskas un Polockas vecticībnieku delegācijas vadītājs zemes jautājumos, kas notika Pēterburgā 1906. gadā [sk.7.att.]. Advokāta prakse tika likta lietā. Marija Frolova atceras, ka tēvs caram Nikolajam II bija kā konsultants P.A.Stolipina agrārās reformas saistībā un bieži brauca uz Pēterburgu. Dāvids kalpoja arī vecticībnieku lūgšanu namā priesteru amatā netālu no Vitebskas (*iespējams Bešenkovičos/ Бешенковичи*).

G.Frolovs ir Pleskavas- Novgorodas skolas mantinieks. Kā raksta N.Rešetnikova: „G.Frolova darbiem raksturīgs atturīgs kolorīts. ... Kopumā ...ikona ir monumentāla, pārsteidzoša savā izteiksmes spēkā, izcila atturīgumā un izteiksmes līdzekļu ierobežotībā”. Pirms gleznošanas Gavriils ilgi lūdza Dievu, lai katrā darbā būtu dievišķais, lai tas sasniedz jebkura sirdi, kā teikts Svētajos Rakstos: „Katrs labs devums un katra pilnīga dāvana nāk no augšienes zemē, no gaismas Tēva, pie kura nav ne pārmaiņas, ne pārgrozības ēnas” (*Jēk.v.1:17*).

Blakus glezniecībai viņš publicēja teoloģiskus un citus publicistiskus rakstus. Strādāja paša dibinātajā skolā Rajā, mācīja lasīt, rakstīt, zīmēt, dziedāt baznīcas dziedājumus. Viņam bija savāktas grāmatas par mākslu, retas

teoloģiskas grāmatas, žurnāli, lūgšanu grāmatas, reliģiozi raksti u.c. (*pēc mutiskām ziņām no Igaunijas krievu gleznotājiem*).

Mākslinieka rokraksti ir saglabājušies, tie atrodas Pēterburgā Puškina mājā, dienasgrāmatas ar sacerējumiem par 1880- 1929. gadiem. Ir saglabājusies sarakste ar I.Zavoloko un dokumenti par P.Sofronovu. „Kā ikonu gleznotāju, kas glezno vecā stilā un pēc veciem paraugiem, kā meistarīgu un talantīgu, viņu zināja visa vecticībnieku Krievija”, - par savu skolotāju rakstīja P.Sofronovs (1898-1973); [29,16].

Gavrils Frolovs ir atstājis divus izcilus skolniekus, kuri viņu uzskatīja par savu skolotāju, izcilu ikonmestaru P.Safronovu un ievērojamu pētnieku, apgaismotāju un pedagogu I.Zavoloko.

G.Frolovs bija ne tikai ikonu glezniecības meistars, bet arī daudzu interesantu dogmatisku, garīgi ētiska satura sacerējumu un garīgo dzeju autors. Viņš bija apveltīts ar milzīgām darba spējām, lielu talantu, kā arī vēlēšanos nodot savas zināšanas saviem skolniekiem. To viņš darīja ar lielu aizrautību un tas pievilka Rajas jaunos talantīgos jauniešus, kā arī jau pazīstamus vecticībnieku darbiniekus.

Rajā pie lūgšanu nama ir meistara kapa piemineklis (*kapene*) [sk.19.att.], pēc tam viņš pārapbedīts kapos [sk.20.att.]. 2007.gadā kapos tiek uzstādīts un iesvētīts jauns piemineklis [sk.21.att.].

Klusie, noklusinātie, apklusinātie mākslas dārgumi! Ģimene joprojām tur godā un piemiņā Gavrilu kā garīgo vērtību paraugu. Ikona, kas palīdzējusi iziet visām dzīves grūtībām, arī kara laikā, ir ģimenes svētums [sk.13.att.]. Mūsu pienākums ir celt gaismā tos, kas reiz bijuši nevajadzīgi, bijuši par traucēkli. Pēc Kristus krustā sišanas zinām daudzas vajāšanas, t.sk. Sofijas vajāšanu laiki, lielnieku vajāšanas, padomijas laiks un vēl citas, kas turpinās līdz pat mūsdienām.

3.4. Vajāšanas

Ģimene, dzimta, dinastija, mākslas meistari, talanti kopti no bērnības. Audzināti, mācīti skolās, ieguvuši zināšanas, rūpējušies par savas dzimtas autoritāti, mācīti dzīvot ticīgu dzīvi. Vajāšanās vajadzēja bēgt, slēpties, pieņemt citu vārdu vai pat pamest valsti. Nedrīkstēja stāstīt saviem bērniem par savu izcelsmi. Cilvēki piedzīvoja daudzas nežēlības, kas nebija prātam aptveramas. Tāpēc jau mēs daudz nezinām par saviem tuvākajiem, kur nu vēl par kādu talantu vai droširdi. G.Frolovam un viņa skolniekam P.Sofronovam piedāvāja izceļot uz ārzemēm. Taču pēc nostāstiem, aizbrauca tikai P.Sofronovs. Gavrils Frolovs mira 1930.gada 15(28) septembrī Rajā (*mīklainas lietas notikušas pēc bērēm, kā stāsta vietējie iedzīvotāji, arī Gavrila skolniece Klaudija*). Par Titu ziņas nav, cik zināms, arī ģimene viņam nebija, miris ap 1923.gadu.

Viņa brālis Dāvids tika apcietināts, jo bija vecticībnieks, turīgs advokāts, piederēja daudz zemes, vairākas muižas, zirgu stallis ar kādiem 90 zirgiem vienā muižā (*viena no versijām- tā atrodas Vitebskas apgabala Mijoru rajonā Kamenpolē/Каменополье*), trīsstāvu pirts Vitebskā (*ēka vēl tagad saglabājusies*), četri īres nami, advokāta kantoris- tātad kulaks. Dāvids Frolovs tika nomocīts apcietinājumā un atvests mājās, drīz pēc tam nomira. Apglabāts 1933. gadā Vitebskas kapos. No bērnības Marija atceras, kā lielinieki ienākuši mājā un teikuši mātei- Evgenijai Frolovai, Dāvida sievai, lai ātri pazūd, jo māja vairs neesot viņu īpašums. Tēva kamanās iesēdināja Evgēniju ar trim mazām meitām: Nadeždu, Mariju un Valentīnu, uzmeta Dāvida kažoku un teica, lai brauc kur grib. Tā viņas ceļoja no vienas vietas uz otru, cieta badu, nebija drēbes, iemācījās kaut ko iemainīt, lai nepaliktu badā. Par vienu novārītu kartupeli visas priecājās, jo tie bija svētki!? Pamazām viņas pielāgojās pie tādiem dzīves apstākļiem.

Gavrila sieva Evgēnija Frolova ar savām trim meitām tūlīt pēc kara ieradās Rīgā un apmetās uz dzīvi Pārdaugavā. Sākās cita dzīve, it kā iepriekšējā nemaz nebūtu bijusi. Bija jāklusē, lai meitām nebūtu nepatīkšanas. Dzīvo

saspiesti, kā daudzi Padomju laikā. Nadeždai piedzimst dēls Boriss, Marijai – meita Natālija, Valentīnai – meita Evgēnija (*darba autore, vārds par godu mātei*) [sk.25.att.].

3.5. Meistara glezniecības raksturojums

„Gavrils Frolovs- tas ir XX gadsimta Andrejs Rubļovs”, - tā lielais Igaunijas ikonu glezniecības zinātnieks Nikolajs Kormašovs novērtēja G.Frolova meistarību. Kā saka viņa skolnieks P.Sofronovs: „Frolovs kā smalka un cildena amata īpašnieks, bija populārs ne tikai Pričudjes robežās...viņa daiļrades virsotne ir vecticībnieku baznīca Rajas ciematā...lūgšanas namā (*tagadējā*) ap 200 ikonu, ko veicis gandrīz viens pats” [29.16]; [sk.16.att.]. G.Frolovu var uzskatīt par Pleskavas- Novgorodas skolas mantinieku. Meistars izmanto savā, pārstrādātā veidā, 14. gs. Pleskavas skolas dekoratīvos paņēmienus (*neskaitot zelta nimbus*): - apģērbā ienests sīks zelta štrihojums- asists, kas uzsver ikonas konstruktīvo lomu, apģērbam punktots raksts, kurš imitē krāsainus akmeņus un pērles, kuras dekorē apģērba malu, galvas rotu, arī kolorītu, kas ietver sevī nedaudzus toņus, tipiskākie- sarkanbrūnie, dziļi zaļie (*zili-zaļš*), zelts. Kopumā G. Frolova ikona ir monumentāla, pārsteidzoša savā izteiksmes spēkā, izcila atturīgumā un izteiksmes līdzekļu ierobežotībā [29,17].

Žurnālā „Русский Американец” (1997.g.) raksta, ka G. Frolovs ir Pleskavas- Novgorodas skolas mantinieks. G.Frolova darbiem raksturīgs atturīgs kolorīts. „Kā ikonu gleznotāju, kas glezno vecā stilā un pēc veciem paraugiem, ka meistarīgu un talantīgu, viņu zināja visa vecticībnieku Krievija”, - par savu skolotāju rakstīja P. Sofronovs (1898–1973), viens no ievērojamākajiem 20. gs. ikonu gleznotājiem.

Kā jau iepriekš minēts, G.Frolova daiļrades virsotne ir vecticībnieku baznīca Rajas ciematā [sk.15.att.]. Pie tā meistars strādājis vairākus gadu desmitus un pabeidzis 1920.- tos gadus. Bez piecpadsmit senāko autoru darbu ikonām, lūgšanu namā bija ap 1200 meistara darinātās, kas izvietotas lielā

ikonostasā (*многоярусный иконостас*). 1944. gada 30. augustā nams nodega, izdevās saglabāt nedaudz ikonu, patlaban tur ir ap 200 darbiem. Gāja bojā arī daudz retu grāmatu un teoloģisku rakstu.

G.Frolovam, kā meistaram- vecticībniekam, ir raksturīga tehniski augsta, nedaudz sausa glezniecības maniere, smalka, konkrēta un gracioza līnija. Katrā darbā viņš demonstrē virtuozitāti, noslīpētību un skaidrību zīmējumā [23,228].

Novgorodas ikonām ir neierasta glezniecības maniere- krāsas liktas plakaniem laukumiem, toņi ir dziļi. Viņa darbiem ir raksturīgs atturīgs kolorīts, eleganti sabalansēts neliels toņu daudzums, kā arī lakoniskie, plakanie laukumi.

Būdams garīgi bagātīgi apdāvināts, un labi izglītots, Gavriils sarakstījās ar izcilām vecticībnieku personībām. Kā autoritāte garīgajos jautājumos, viņš tika lūgts uz sanāksmēm un ir uzrakstījis apjomīgo garīgo darbu „Ceļš grēku nožēlošanā”.

Gavrila Frolova izveidotā ikonu glezniecības skola Rajā kļuva kā centrs, kas saglabā krievu ikonu glezniecības tradīcijas XX gs. Viņa darbi atrodas daudzu valstu muzejos: Karlsbergā, Dānijā, Kopenhāgenā, Vācijā, Reklenhauzenā, Skandināvu valstīs, Vatikānā, Maskavas Tretjakova galerijā, Pēterburgas Ermitāžā, Krievijā, Igaunijā, Lietuvā un Latvijā (*pēc mutiskām ziņām no Igaunijas krievu gleznotājiem*). Mūsdienās Igaunijā tika izveidots G.Frolova fonds, kas domāts piešķirt tiem jaunajiem krievu gleznotājiem, kuru darbi tiks novērtēti kā garīga rakstura. Igaunijā G.Frolovs ir labi pazīstams, viņa ikonas ir arī privātās kolekcijās [sk.27.,28.,29.att.].

3.6.Senslāvu zīmju dziedājums

11.gadsimta pirmā pusē baznīcas mūzikā ienāk neumu (*no gr.v. νεῦμα- zīmes*) dziedājumi. Sākumi meklējami Bizantijas impērijas liturģiskā praksē, Armēnijā neum (*Хазы*). Pareizticīgās baznīcas īpašs vienbalsīgs kora dziedājums (*Крюковое/знаменное пение*), kas bija izplatīts Krievijā no 11.- 17. gadsimtam. Līdz tam, iespējams jau 10. gadsimta beigās, bija pazīstama

Kondakara bezlīniju dziedājuma pieraksts, kas nosaukumu ieguvis no baznīcas dziedājuma (*no gr.v. kontakárion- κοντακάριον*). Pilnībā šie raksti nav atšifrēti, bet var pieņemt, ka tie ļoti līdzīgi neuma rakstam, kas tajā laikā bija izplatīts Eiropā. Zīmes līdzīgas burtiem vai grieķu šriftam, kā piemēram Ц, Ч, Г, IU, IC. 14. gadsimtā šo dziedājumu vairs nepielietoja. Vīrs vārdiem lika šīs īpašās zīmes, kas norādīja dziedājuma augstumu, skanējuma ilgumu un frāzi, taču nevarēja noteikt intervālu atstatumu. Senslāvu dziedāšanas mākslu veidoja talantīgi izpildītāji un teorētiķi. Viņu izveidotā kondakara notācija ir grieķu-slāvu daiļrades darba rezultāts [sk.3.6.att.]

3.6. Senslāvu dziedājums (*Крюковое/знаменное пение*)

Šādas dziedājuma melodijas savos darbos izmantoja P.Čaikovskis. S.Rahmaņinovs, D.S.Bortņanskis un citi mūziķi [34].

Mūzika ir kā laikmeta garīgo impulsu nesēja, kas izpaužas laikā un telpā. Psiholoģiskie procesi parāda pirmās emocionālās sajūtas, kas pamatojas uz ģenētisko mantojumu. Jo augstāka intelekta attīstības pakāpe muzikālā jomā, jo biežāk un spēcīgāk parādās dotības citās mākslas nozarēs un cilvēka darbībās. Mākslinieka emocionālā slodze noved pie tā, ka viņa zemapziņā rodas dažādi tēli, kurus jāataino krāsās, skaņās, dzejas ritmā, kustībās vai kādā citā izpausmē. Notiek dvēseles harmonizācija, radošs process, kas ir tendēts uz jauna radīšanu. Daiļrade ir uzkrātās pieredzes, zināšanu, iemaņu mērķtiecīgs ceļš savu ideju realizēšanas procesā, kas ir kā „durvis” uz Dievu un debesu atvēršanās prātam. Būtisks priekšnoteikums tam ir sirds attīrīšana: „Svētīgi sirdskāstie, jo tie Dievu redzēs” (*Mt.5:8*). Darba autore secina, ka Gavrilam piemita šīs dotības un

talanti dažādās jomās, kas mijiedarbības rezultātā izveidoja viņu par izcilu personību un autoritāti.

G.Frolovs bija liels senslāvu dziedājuma meistars, pats apveltīts ar skaistu balsi un apmācīja daudz Peipusa piekrastes jauniešus. Viņš vadīja vecticībnieku kori un pats tajā arī dziedāja. Meistars atvēra skolu vecticībniekiem, kur apmācīja vecslāvu baznīcas lasītprasmi un seno zīmju dziedājumu [20]. Darba autore secina, ka Gavrilam ir bijušas bagātīgas zināšanas mūzikas teorijā un tās vēsturē. G.Frolovs saviem skolniekiem mācīja arī ikonu glezniecības mākslu, atklāja viņiem seno skolu noslēpumus, kā īpašu krāsu pagatavošanu un askētisku pieeju ikonu tapšanā. Ar savu piemēru viņš rādīja īstu dievbijības paraugu mācību procesā.

3.7. Rīgas periods

Rīga 20. gadsimtā kļuva par vecticībnieku kultūras centru visā Baltijā. Šeit 1927. gadā tika nodibināts Krievu Senatnes Cienītāju pulciņš, kura mērķis bija reliģiskās pašapziņas atjaunošana vecticībnieku jauniešu vidū. Pēc pulciņa vadītāja I.Zavoloko iniciatīvas tika organizēta žurnāla „Rodnaja Starina” (1927-1933) izdošana. Rakstu autori galvenokārt bija I.Zavoloko un G.Frolovs [sk.18.att.], viņu tuvāka sadarbība sākas ap 1927. gadu un mērķis bija vadīt zinātnisko darbību senkrievu ikonu glezniecības pieminekļu atjaunošanā. Pulciņš organizēja pētnieciskas ekspedīcijas visā Baltijas reģionā, aicināja uz sadarbību krievu ikonu pētnieku P.Muratovu. Tā kā abiem nebija ģimenes, tad galvenā dzīves jēga bija vecticības saglabāšana, aizstāvība un attīstība. Šo ideju viņi abi pastāvīgi ielika savos rakstos un grāmatās [24,89-99].

Žurnāls „Rodnaja Starina” regulāri publicēja G.Frolova rakstus, kuriem ir didaktisks un sludinošs raksturs. Autora uzskatus raksturo viņa rakstītais, ka pasaule kļuvusi izlaidīga, ka jāklīdz ne tikai garīgiem rakstniekiem, bet arī pasaulīgiem; mīlestība pazudusi, cilvēciskā pasaule pārvērtusies par naida un cietsirdības valsti; ļaudis kļuvuši kā zvēri un pat tos pārspēj savā nežēlībā; ne

lūgšanu, ne grēku nožēlas, ne bailes no Dieva. („Что мир развратился вконец, о сем не только духовные писатели кричат, но и светские. Любовь и милость точно совсем исчезли с лица земли. Человеческий мир превратился в страну ненависти и жестокости. Люди стали зверями и в своей жестокости превзошли последних. Ни постов, ни воздержания, ни молитвы, ни покаяния, ни истового крестного знамения, ни поклонов, ни страха Божия - хотя бы во время молитвы, ни послушания и почитания к родителям”) [36].

Būdams jau vecs un slim, tomēr garā stiprs, Gavrils Frolovs palīdzēja jauniem vecticībniekiem nest savu krustu un nostiprināties ceļā uz garīgu pilnveidošanos.

REZULTĀTU ANALĪZE

Dzimtu pētniecībai ir liela loma, tā ir senču atmiņas glabātāja. Tā palīdz veidot pozitīvi, garīgi un kulturāli attīstītu cilvēku sabiedrību. Darba autore, no 2001. gada pētot savu savas dzimtas ģeoloģiskās un atstātās kultūras vērtības, ir konstatējusi, ka iegūts liels materiāls tālākiem pētījumiem.

Pamatojoties uz vecticībnieku dzīves pētījumiem vēsturiskā kontekstā, rezultāti dod iespēju saprast Frolovu dzimtas dinastijas pirmsākumus. Darba mērķis kopumā bija apskatīt un izpētīt vietas, kur dzīvojuši un strādājuši senči, akcentējot Gavriļa Frolova darbību. Neklātienē pētot Mitjovkas ciemu, vecticībnieku kultūras un sadzīves jomā, jāsecina, ka ikonglezniecības vide ir ļoti bagāta ar tradīcijām. Tā noteikti ir ietekmējusi Jefīma Frolova meistarību, jo Novozibkovas apgabals kopumā ir atstājis lielu iespaidu uz Krievijas ikonu glezniecības skolu. Jefīma tēvs Kondrāts Frolovs, arī ikonmeistars, iespējams savu meistarību apguvis šajā apvidū. Precīzu ziņu nav, tas ir tikai pieņēmums, pamatojoties uz iepriekšējiem pētījumiem. Darba autorei neizpētīts jautājums paliek saistība ar ikonmeistaru Jēkabu (*Якоб*) Frolovu (1704.g.), kurš dzīvojis 18. gadsimta sākumā. Pēc atrastiem dokumentiem arhīvā un dažādos rakstos, var pieņemt, ka viņš ir Kondrāta tēvs vai viņus saista kāda cita radniecība. Dažos materiālos minēts Jēkabs, Jefīma brālis, ikonmeistars, par kuru sīkākas ziņas nav atrastas.

Frolovu ģimenes apmešanās vietas ir vecticībnieku kultūras centros, kur iespēja strādāt ikonglezniecības darbnīcās vai jaunas vietas, kur paši izveido savas skolas. Tas ir: Mitjovka, Novozibkova, Vitebska un tās apgabals, Rēzekne, Maskava, Rīga, Rāja, Pēterburga [sk.1.att.].

Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas tautu vēsture ir cieši saistīta ar vecticībnieku kultūru un tieši Starodubje un Vetka ir svarīga tās sastāvdaļa, kas piesaista ne tikai vietējo pētnieku uzmanību, bet arī citu zemju zinātniekus. Ekspedīcijās vākti materiāli no Krievijas, Ukrainas, Moldāvijas un Baltijas valstīm, kas ļauj paplašināt pētāmo vecticības atstāto kultūras mantojumu. Tas

liek domāt par vecticību nevis kā par unikālu krievu fenomenu, bet kā par īpašām triju tautu kultūras kopējām iezīmēm [22,23].

No darba pētījuma iegūtiem datiem izriet, ka Gavriļs Frolovs savas zināšanas ikonglezniecībā ieguvis no tēva Efima Frolova. Viņš dzīvojis un strādājis Mitjovkā, kur tiek saglabātas senās ticības tradīcijas. Starodubjē, Vetkā ir ikonu glezniecības skolas. No Novozibkovas apgabala nāk daudzi ievērojami ikonmeistari, kā viens no Starodubjes ir Ivans Aļeksejevs. Tas liek secināt, ka Efims Frolovs ieguvis labu skolu, ko vēlāk viņš nodod saviem trim dēliem- Gavrilam, Titam un Dāvidam. Tālāk šīs iemaņas Gavriļs nodod saviem skolniekiem, tā senās tradīcijas tiek saglabātas un tās ienāk arī Baltijas zemēs.

Darba autore uzskata, ka svarīgi ir pētīt savas dzimtas kultūras mantojumu kopsakarībā ar Latvijas vēsturi. Maz zināma lappuse mūsu valsts garīgajā kultūrā ir ikonogrāfija. Tās tradīcijai Latvijā ir vairākus gadsimtus ilga vēsture, bet par šīs tradīcijas patieso uzplaukumu uzskatāms XX gadsimts, kad Latvijā dzīvoja un savus darbus radīja ievērojami meistari. Pēc pētījuma rezultātiem var secināt, ka Frolovu izveidotā ikonglezniecības darbnīca Rēzeknē ir nozīmīga, pēc Gavriļa skolas strādā gan viņa skolnieki, gan citi meistari visā Baltijā.

Darba autores iepriekšējie pētījumi saskan ar rezultātiem, kas iegūti pēdējā gada laikā. Pārbaudot un analizējot jau iegūtos datus, jāsecina, ka sākot pētījumus 2001. gadā, meklējumi bijuši ar konkrētu mērķi, kuri tika sistematizēti pa tēmām. Iegūtie materiāli dod iespēju plašāk apskatīt kopsakarības, kas veidojas pašvērtības apziņā un identitātē. Cilvēka zemapziņā ir tieksme sevi saglabāt, tā vecticībniekos ir šī izteiktā vēlēšanās uzzināt par savu pagātni, lai saprastu lietu svarīgumu dzīvē. Vēsturisko atmiņu papildinot ar saviem pētījumiem, var iegūt plašākas zināšanas par senču dzīvi, kas pārmantotas no paaudzes paaudzē. Tas ļauj dzimtu skatīt arī vēsturiskā kontekstā. Darba autorei, uzzinot par saviem senčiem un salīdzinot dažādus agrāk neizprotamus notikumus, pēc pētījumiem atklājas likumsakarības, kuras iepriekš bija grūti izskaidrojamas. Tas attiecas gan uz ārējo izskatu, manierēm, žestiem, gan vēlmi pēc zināšanu ieguves, gan uz dotībām, kas izpaudās jau bērnībā.

Pētījuma rezultātā nozīmīgākais ieguvums ir Gavriļa Frolova dzimtas ģenealogiskā un kultūrvērtību vēsturiskā aspekta kopskats.

Tālākās pētījuma attīstības iespējas ir padziļinātāk pētīt dzimtas ģenealogiju, saistot to ar vecticībnieku kultūras mantojuma saglabāšanu, kā Svētos Rakstos ir teikts: „Tagad pabeidziet iesākto darbu, lai labajai gribai seko arī izpildīšana pēc iespējas” (*Pāv.2.v.Kor.,8:11*).

Ieteikums katram indivīdam ir pētīt savas dzimtas saknes, tā saredzot sevi kopainā ar pagātni, tagadni un nākotni, pilnveidojoties un veidoties par personību.

SECINĀJUMI

1. Pētījumu rezultātā var secināt, ka vēsturiskā atmiņa ir neatņemama cilvēka sastāvdaļa, kas palīdz apjaust notikumus gan hronoloģiskā, gan vēsturiskā aspektā.
2. Atstātais vecticībnieku kultūras mantojums Latvijā ir nozīmīgs, kas iespaido mūsu garīgo kultūru.
3. Dzimtas pētniecība ir svarīga, jo tā dod iespēju iepazīt savu senču dzīves gājumu un saskatīt kopsakarības ar tautas vēsturi.
4. Frolovu Rēzeknes ikonglezniecības darbnīca ir svarīga ar nozīmīgu kultūras mantojumu ne tikai Latvijas, bet arī Baltijas ikonogrāfijā.
5. Gleznošana pēc senām tradīcijām liecina par tiekšanos pēc garīgās kultūras saglabāšanas, kas parādās Gavrila Frolova darbos.
6. Gavrila Frolova ikonglezniecības skola Latvijā un Igaunijā atstājusi lielu iespaidu uz Baltijas ikonu glezniecību kopumā.
7. Pamatojoties uz iepriekšējiem pētījumiem, jāsecina, ka Frolovu dzimtas kultūras senās tradīcijas ir cieši glabātas un tās nodotas mantojumā saviem bērniem.
8. Gūta atziņa, ka darba autorei ir pienākums veikt tālākus dzimtas pētījumus, ko Marija Frolova uzticēja kā misijas darbu.
9. Gavrils Frolovs kā izcila personība un autoritāte atstājusi lielu iedzirdu ne tikai uz saviem skolniekiem, bet uz sabiedrību kopumā.

NOBEIGUMS

Vecticība gadiem ejot spēj palikt nemainīga un netiek pieskaņota mūsdienu dzīves ritmam un stilam. Vecticībnieku kopiena gadsimtiem bagātinājusi latviešu kultūru un veidojusi nesaraujamās saites divu tautu cilvēku vidū. Baznīcas, ko vecticībnieki cēlušī pateicībā Dievam par doto iespēju dzīvot mierā un saticībā, ir neatņemama Austrumlatvijas novada Latgales kultūrainavas sastāvdaļa. Patlaban Latvijā ir ap 80 000 vecticībnieku, kuru senči te dzīvo jau 300 gadu. Viņu atstātā kultūra ir daļa no Latvijas bagātības. Mūsdienu Latvijas izglītības sistēmā vecticībai netiek pievērsta uzmanība un tā dēļ daudzi vecticībnieku bērni ir atstāti praktiski bez savas tautas vēsturiskās atmiņas. Darbā sniegtā informācija varētu būt labs stimuls jaunajai vecticībnieku paaudzei, arī savas dzimtas pētniecības sākšanai. Darba autore turpinās savas dzimtas dziļāku izpēti un vecticības, kā savas etnokonfesionālās kopības pētniecību, kas prasa ilgāka perioda nopietna darba.

Darba teorētiskā nozīme ir pētījumu materiālu apkopojums. Daudzas vecticībnieku dzimtas šodien vairs nevar noskaidrot konkrētu izceļošanas vietu, tāpēc to pētniecība ir aktuāla. Viņi bija slaveni ar savu askētisko dzīvesveidu un darba tikumu. Daudziem tūkstošiem vecticībnieku ticība paliek tikai kā ārējais rituāls, kas pietur cilvēkus pie pārmantotās tradīcijas.

Darba praktiskā nozīme ir Frolovu dzimtas atstāto kultūras vērtību apskats vēsturiskā kontekstā. Daudzi zinātnieki un entuziasti turpina pētīt un saglabāt vecticībnieku kultūru, jo viņi cieši saista pagātni, tagadni un nākotni.

Pētījumu rezultāti iegūti daudzu gadu garumā un materiāls ir apjomīgs. Analizējot izvērstāk izvēlētās tēmas, darbā iegūtas jaunas atziņas balstoties uz pētījuma rezultātiem. Darba devums kopējā tēmas izpētē ir tāds, ka tikai Frolovu ģimenei zināmas un arhīvos paslēptas lietas apkopotas un ir publiski pieejamas. Nozīmīgs ir atsevišķu saistītu tēmu apkopojums.

Mūsu pienākums ir celt gaismā apslēptos dārgumus, to meklējumos palīdzēs Dieva klātbūtne un paļāvība uz Viņu, kā teikts Svētajos Rakstos: „Un visu, ko jūs ticībā lūgsit, to jūs dabūsit” (*Mt.21:22*).

IZMANTOTA LITERATŪRA

1. A.Avotiņa, Latvijas kultūras vēsture; Zvaigzne ABC.2004.g. Tautas atmodas laikmets 150.-211.lpp.
2. Daina Blūma, Kultūras vēsture; RAKA. 2000.g. 123. lpp.
3. Joni Ekonens, Eiropas kultūras vēsture; ZVAIGZNE ABC. 43.lpp., 80.lpp.,81.lpp.,107.lpp., 150.lpp., 154.-162.lpp.,164.lpp.
4. E.H.Gombrich, Mākslas vēsture; ZVAIGZNE ABC, 1997.g. 133.-141.lpp.
5. Nikolajs Gorkins, Latvijas kultūras vēsture; Pētergailis. 2002.g.27.-42.lpp.
6. Īsa vecticībnieku lūgšanas mācība; Rīga. 2003.g.
7. Tatjana Kačalova, Mākslas vēstures pamati; ZVAIGZNE ABC. 1997.g, 8.-33.lpp.
8. Mārīte Lapiņa, Jauno laiku kultūras vēsture vidusskolām; 2.d.; RAKA. 1999.g., 238.-265.lpp.
9. Arnolds Podmazovs, Vecticība Latvijā; 16.-30.lpp.
10. Populārā medicīnas enciklopēdija, 2.izd. R: Galvenā enciklopēdiju redakcija. 1984. – 624. lpp.
11. J.Vītoliņš, Mūzikas vēsture; "Grāmatu draugs". 419.lpp , Krievu mūzika.
12. I.N.Zavoloko, Kristīgās baznīcas vēsture; Vecticībnieku centrālās Pomorjes padomes baznīcas Latvijā; Rīga. 1994.g.
13. Ethnicity - Russian Minorities in the Baltic State. ISSN 1691-5844. Daugavpils. DU, (2010, 3) 140 p.
14. Marsia.J., (1980) Identity in adolescence//Handbool of. Adoles cence psychology.N.Y.,P.159-187.
15. A. Nelicki, „Metakliniczna” koncepcja osoby V. E.Frankla. Wybrane koncepcje osobowości, red. A. Gałdowa, Kraków: 1990., 156.-158. lpp.
16. Арнаутова Ю.А., Культура воспоминания и история памяти ; История и память. М., 2006. стр. 51.
17. Ассман Я., Культурная память. Письмо, память о прошлом, и

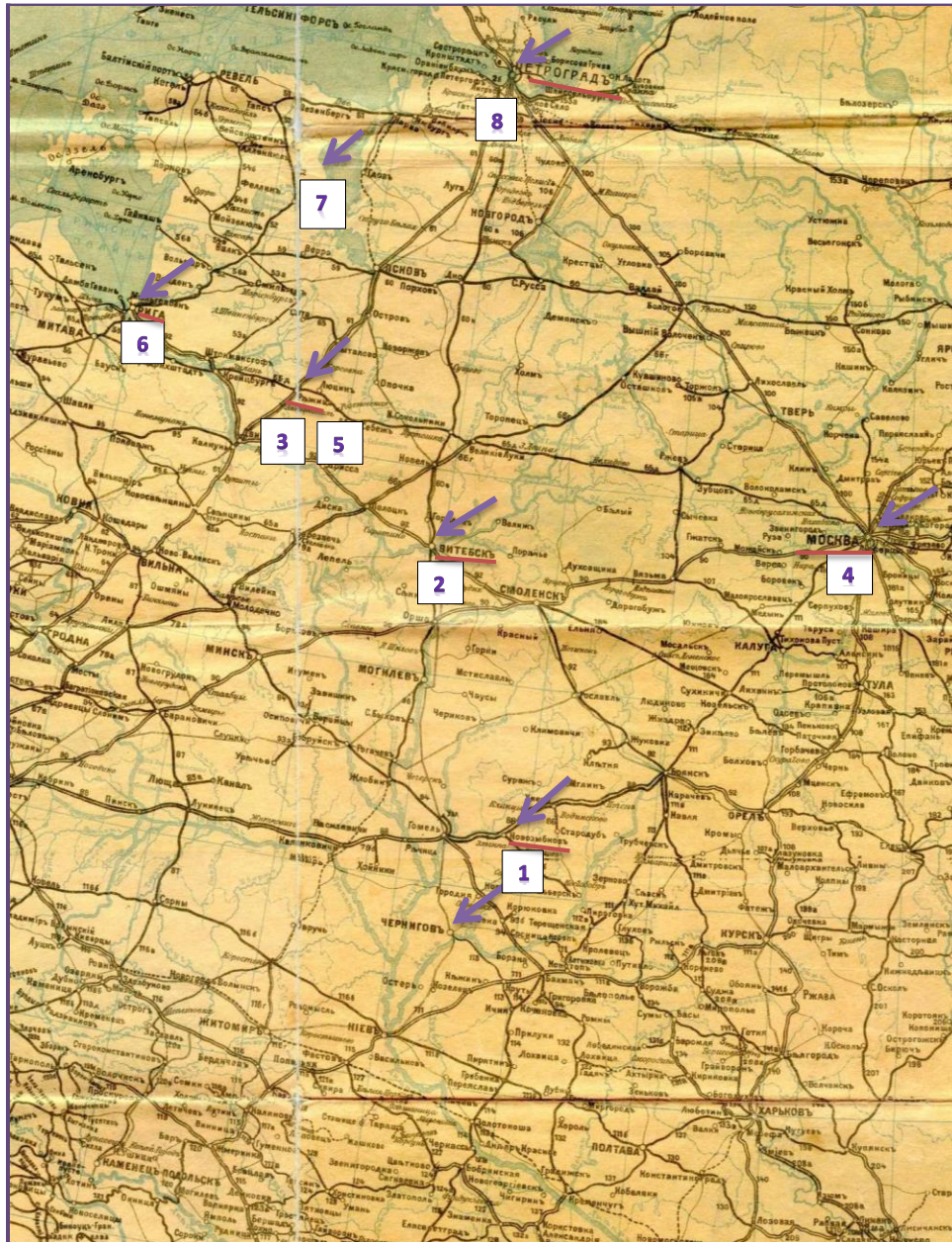
политическая идентичность в высоких культурах древности. М., 2004. стр.54–55.

18. Гиппертейнер Ю.Б. и Романова В.Я., Психология памяти. Москва, ЧуОо. 1998. 120; 323-423 стр.
19. Под ред. Ю.Б. Гипперейтер и В.Я. Романова, „ Психология памяти” 1998. стр. 419.
20. С.Г Исаков, (г. Тарту, Эстония) Опубликовано в Церковном календаре христиан древлеправославно-кафолического исповедания и благочестия старопоморского согласия на 1999 год.
21. Йейтс Ф., Искусство памяти. СПб., 1997.
22. Кочергина, Марина Викторовна, Автореферат диссертации по теме „Старообрядчество юго-запада России (1760-1860 гг.): хозяйство, расселение, культура”, 2003. стр.23.
23. Красилин М., Русская икона XVIII, начала XX века. История иконописи. М., 2002. стр.228.
24. Э.Мекш, Пасхальные дни И.Заволоко в Придчудье, Родная старина. . стр. 89–99.
25. Павлов С.Н. Старообрядческая поморская икона. Программа „Храм”. СПб., 1994. стр. 113.
26. Ясперс К., Общая психология, Москва. 1997. 218 стр.
27. Arnolds Podmazovs, raksts „Latvijas vecticībnieku konfesionālās īpatnības”, Krievi Latvijā.
28. A.Podmazovs, raksts „Rīgas vecticībnieku ikonu gleznošanas tradīcijas”.
29. N. Rešetnikova maģ.d., “Brāļu Frolovu ikonas ‘Trīsroku dievmāte’ konservācija”; 6.-12., 16.-17.lpp.
30. Baiba Leite, ”G.Frolova kultūrvērtības”, referāts kultūras vēsturē, RPIVA, 2005., 6., 16.-17.lpp.
31. Slokas arh. mat., Fonds Nr. 2706.; L.Nr.1; 127.-225.
32. Исторический архив Эстонии, Ф. 296. Оп. 6. Д. 5212.

33. Ilga Jansone, raksts „Nacionālās identitātes pētījumi no ieceres līdz rezultātam”, pieejams
<http://www.nacionalaidentitate.lv/uploads/2013/Parskats2013.pdf>.
34. Татьяна Владышевская, „Музыкальная культура Древней Руси”,
<http://books.google.lv/books?>
35. Карпухина Н.Ю., Детский фольклор, как средство народной педагогики. http://charovnici.narod.ru/slav_312.htm.
36. Г.М. Пономарева, Т.К. Шор, Г.Е. Фролов и И.Н. Заволоко: история духовного общения, www.starover.eu
37. М.В. Соколова, „Что такое историческая память”.
<http://pish.ru/blog/articles/articles2008/142>.
38. <http://antikvar.ua/publications/iconopys/190-2011-12-29-13-08-55.html>
39. <http://www.citariga.lv/lat/maskavas-forstate/baznicas/grebenscikova-lugsanas-nams/>
40. http://charovnici.narod.ru/slav_313.htm
41. <http://www.hermitage.ru>
42. <http://klimovo-rmuk.3dn.ru/index/mitkovka/0-21>
43. http://www.kray32.ru/klimovskiy020_03.html
44. <http://starover-pomorec.com/ikons/ikons.html>
45. <http://www.starover-pomorec.lv/lv/plugins/content/content.php?content.83>
46. http://uralizdat.ru/publ/istoriya_i_kraevedenie/nevjanskaja_ikona/3-1-0-75

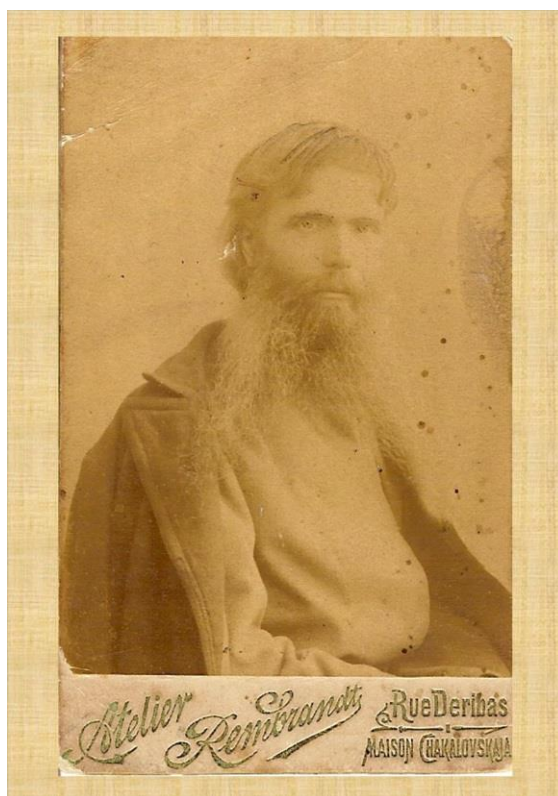
PIELIKUMS

FROLOVU gimenes dzīves ceļi

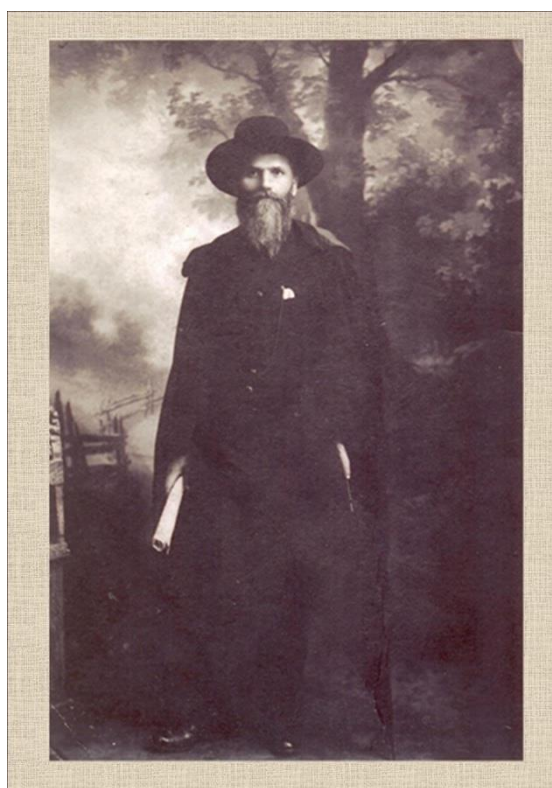

1. Mitkovka, Novoizbkova; 2. Vitebska; 3. Rēzekne; 4. Maskava; 5. Rēzekne; 6. Rīga; 7. Raja; 8. Pēterburga.

1.attēls. Frolovu gimenes apmešanās vietas

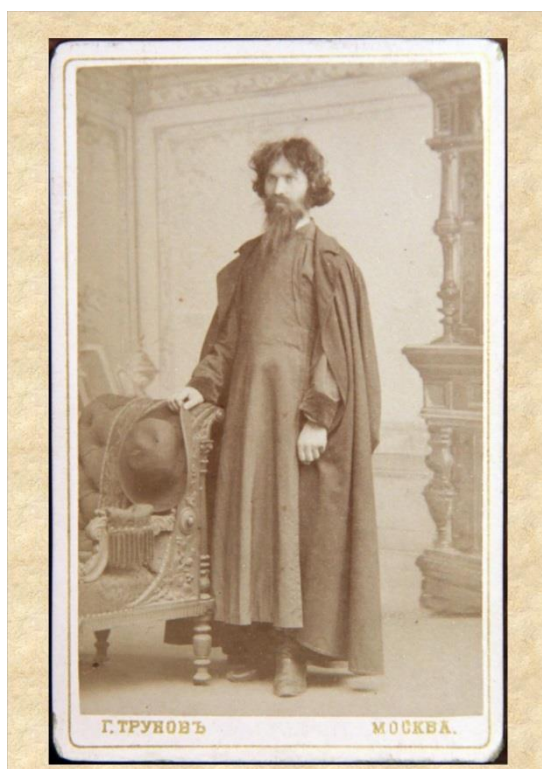
2. attēls. Gavriļs Frolovs, *(no ģimenes albūma)*

3. attēls. Dāvids Frolovs, *(no ģimenes albūma)*

4. attēls. Efims Frolovs ar vienu no dēliem

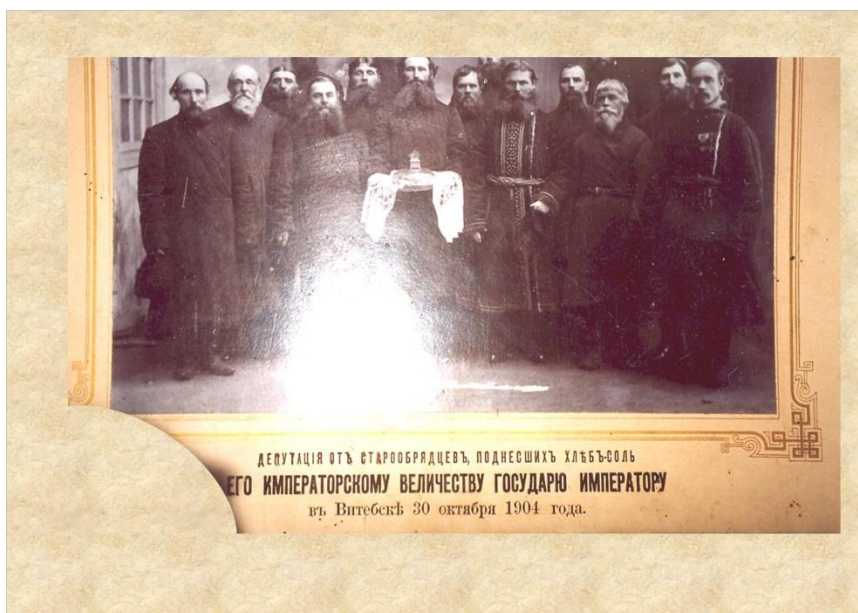
5. attēls. Tits Frolovs

6. attēls. Vitebska, labā pusē māja, kura dzīvoja Frolovu ģimene

7. attēls. Vecticībnieku deputāti Pēterburgā no Vitebskas un Polockas zemes
jautājumos

8. attēls. Vitebska, cara Nikolaja II sagaidīšana 1904.gadā, vecticībnieku deputāti ar sālsmaizi

9. attēls. Maskavas Preobraženskas klosteris

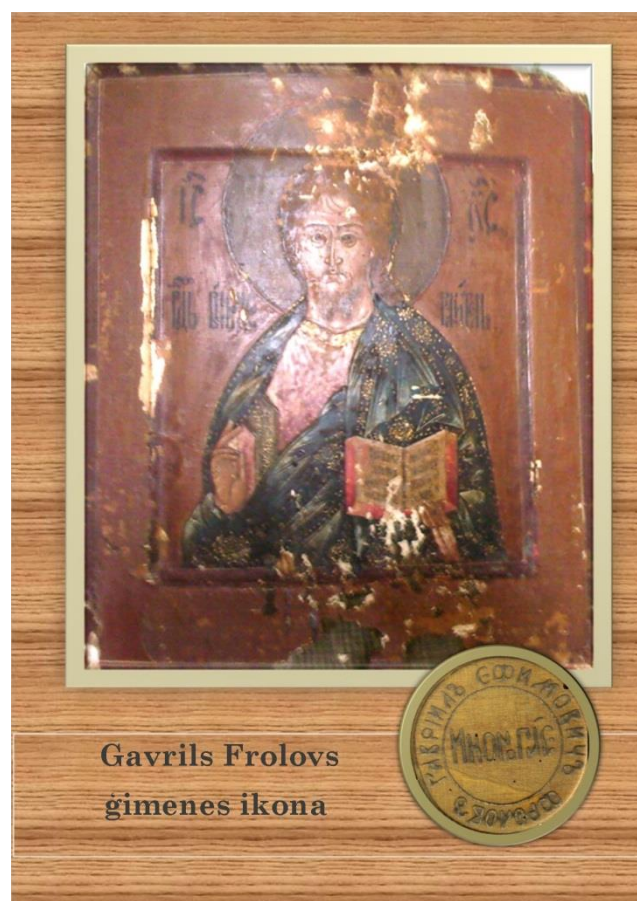
10. attēls. Rēzeknes baznīca, kreisajā, augšējā stūrī redzamas ikonostasa tukšās vietas, kuras noņemtas restaurācijai (2004.g., *Natālija Rešetņikova*)

11. attēls. Raja, G.Frolova diploms

12. attēls. G.Frolova zīmogs, Raja (2001.27.07)

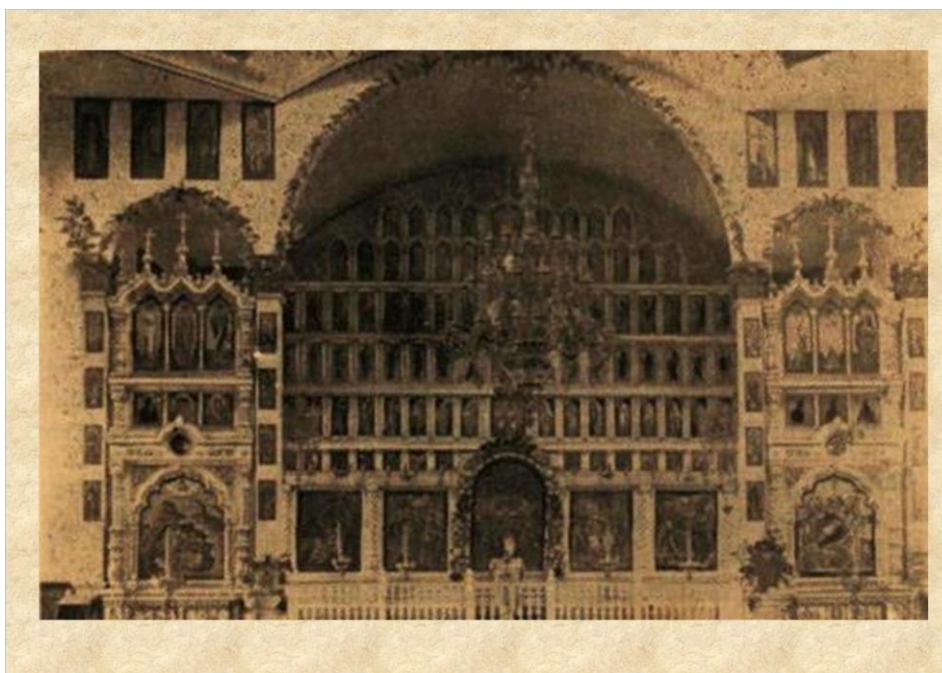

13. attēls. Ģimenes ikona

Baiba Leite

14. attēls. Raja, lūgšanu nams un zvanu tornis

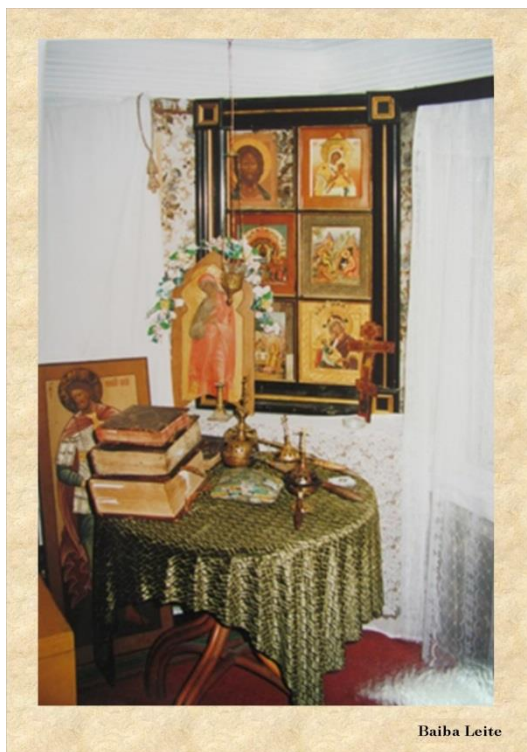

15. attēls. Rajas lūgšanu nama ikonostass (*pirms bojā ejas*)
(No vecticībnieku 1955.gada kalendāra, Samāras draudzes kolekcijas;
<http://samstar.ucoz.ru/publ/54-1-0-428>)

Baiba Leite

16. attēls. Rajas lūgšanu nams, ikonostass (2009.07)

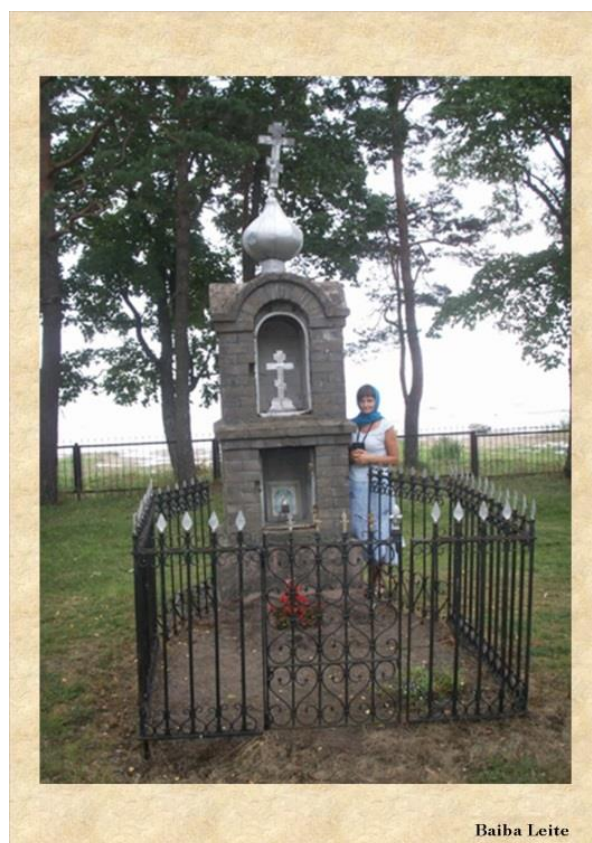

Baiba Leite

17. attēls. Raja, G.Frolova istaba (muzejs)

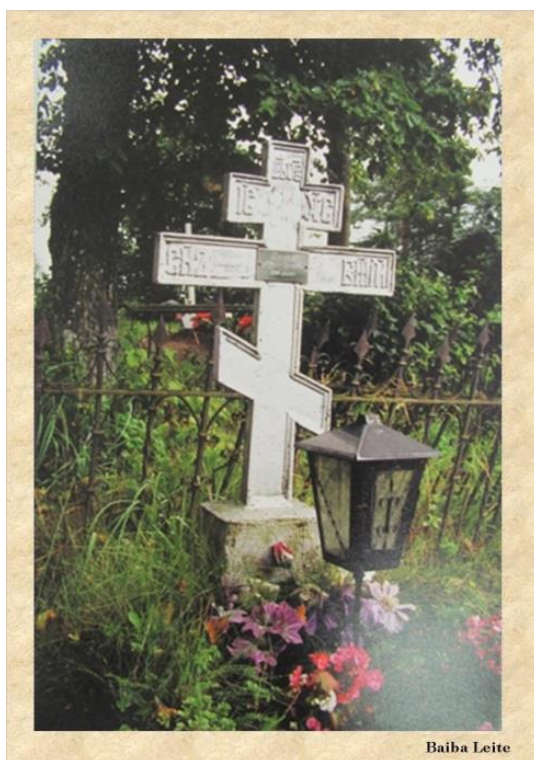

18. attēls. G.Frolovs un I.Zavoloko

Baiba Leite

19. attēls. Raja, G.Frolova piemineklis (*kapene*)

20. attēls. Raja, G.Frolova kapa vieta (2001.27.07)

21. attēls. Raja, Jaunā pieminekļa iesvētīšana (2007.25.08)

22. attēls. Brāļu Frolovu zīmogs

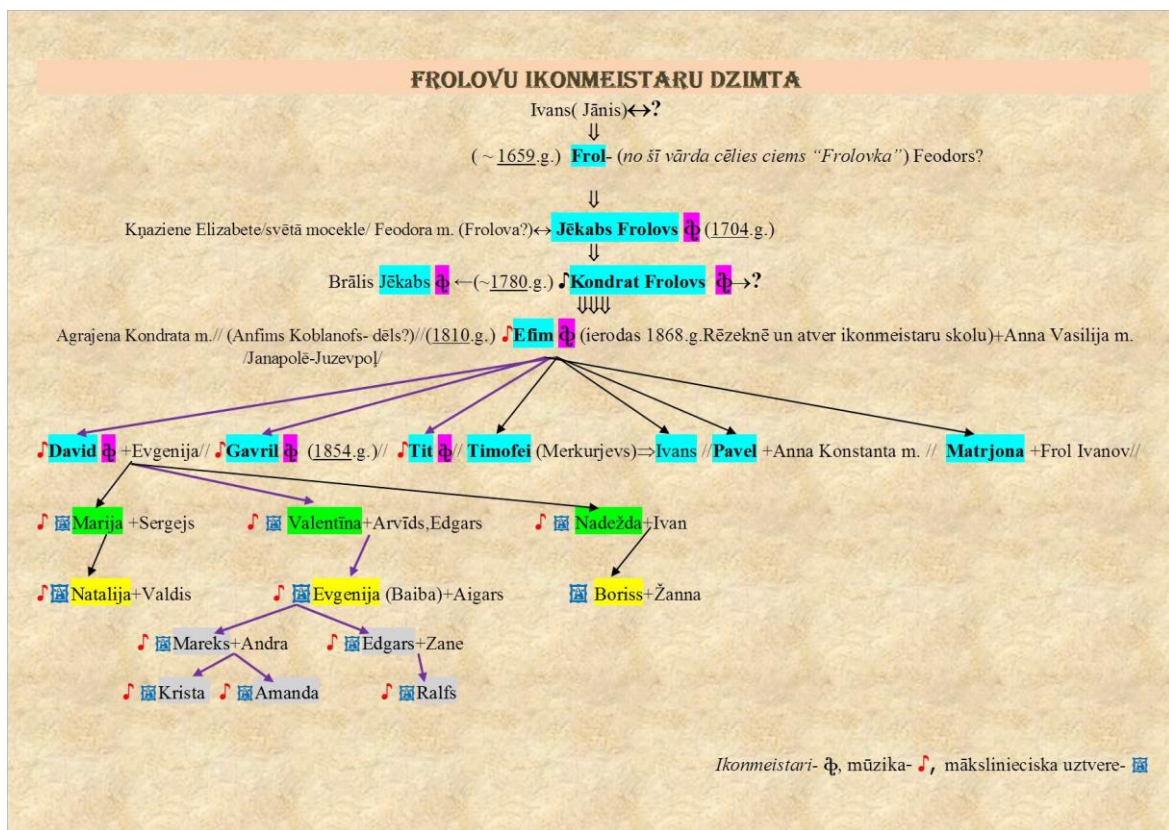
23. attēls. G.Frolova zīmogs

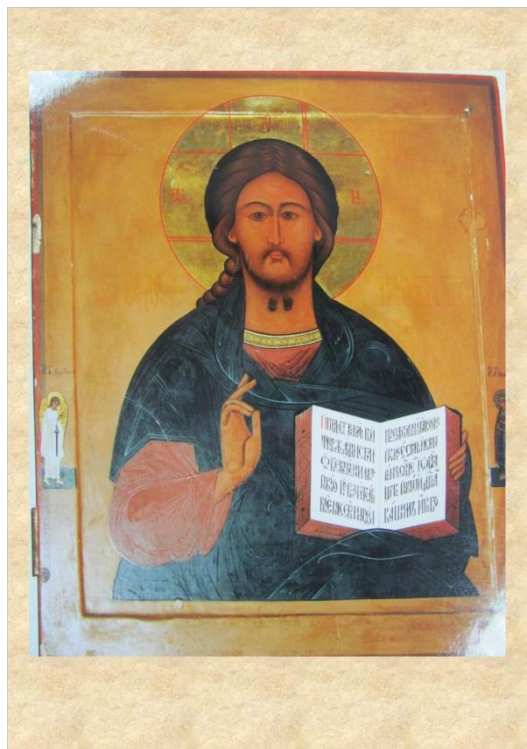
24. attēls. Ģenealogiskās līdzības

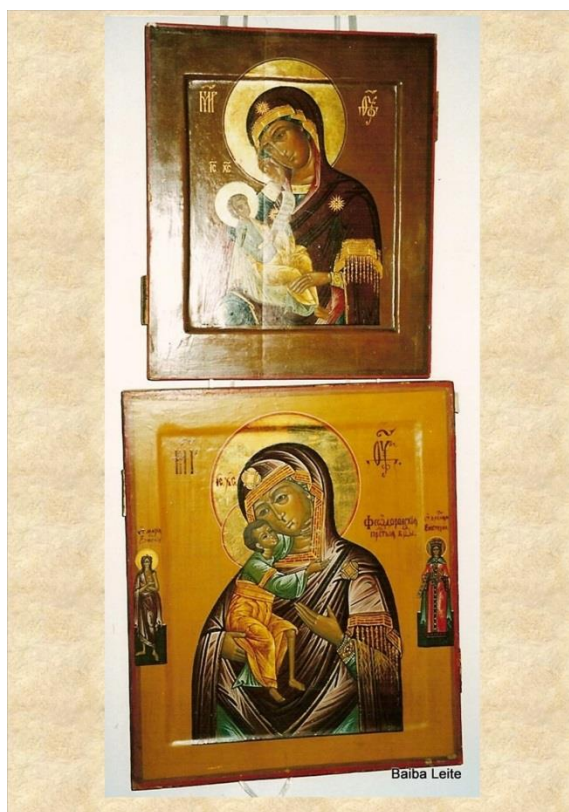
25. attēls. Ģenealogiskās līdzības

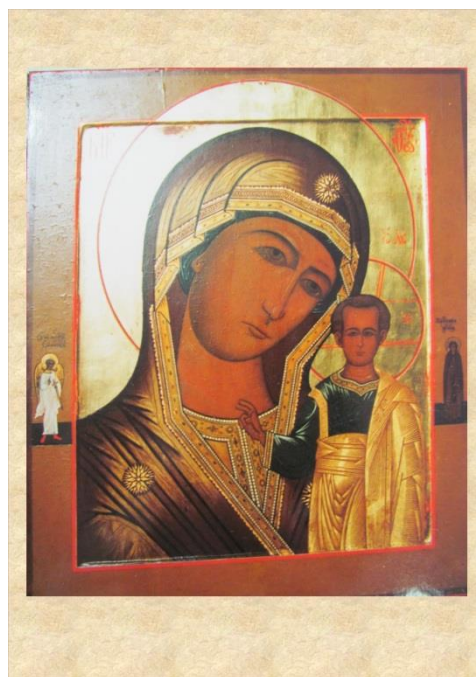
26. attēls. Frolovu dzimtas ģenealogiskā izpēte

27. attēls. Tallinas privātkolekcijas G.Frolova ikona (2001.g.)

28. attēls. Tallinas privātkolekcijas G.Frolova ikona (2001.g.)

29. attēls. Tallinas privātkolekcijas G.Frolova ikona (2001.g.)